

Středoškolská technika 2024

Setkání a prezentace prací středoškolských studentů na ČVUT

Změny postojů občanů Ukrajiny k Rusku v průběhu 20. a 21. století

Liza Dyakovych

EDUCAnet - gymnázium, střední odborná škola a základní škola Praha, s.r.o.

Roztylská 1860/1, 148 00 Praha 4

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor: 17. Filozofie, politologie a ostatní humanitní a společenskovední obory

**Změny postojů občanů Ukrajiny k Rusku v průběhu
20. a 21. století**

Liza Dyakovych

kraj Praha

Praha 2024

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 17. Filozofie, politologie a ostatní humanitní a společenskovední obory

**Změny postojů občanů Ukrajiny k Rusku v průběhu
20. a 21. století**

**Changes in the attitudes of Ukrainian citizens
towards Russia during the 20th and 21st centuries**

Autoři: Liza Dyakovych

Škola: EDUCAnet - gymnázium, střední odborná škola a základní škola Praha, s.r.o., Roztylská 1860/1, 148 00 Praha 4

Kraj: Praha

Konzultant: Mgr. David Sogel

Praha 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracovala samostatně a použila jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

V Praze dne 26. 3. 2022

Liza Dyakovych

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce, panu učiteli Mgr. Davidovi Sogelovi za cenné rady a ohromnou trpělivost. Děkuji také za veškeré užitečné poznatky a za to, že mě v průběhu psaní této práce motivoval, abych se zlepšovala. Rovněž děkuji své třídní paní učitelce Mgr. Markétě Spurové za vstřícnost a chápavost. Velké díky patří i mé rodině za podporu a pomoc se složitými překlady z ukrajinštiny.

Anotace

Tato středoškolská odborná činnost se zabývá komplikovanými vztahy Ukrajiny a Ruska ve 20. a 21. století. Jejím primárním cílem je zjistit, zda se postoje Ukrajinců k Rusku po ruské invazi roku 2022 změnil, jestli dnešní válce předcházely nějaké konkrétní historické události, a prověřit pravdivost tezí, které můžeme číst a slyšet v médiích o Ukrajině i o válce jako takové. V teoretické části práce jsou popsány dějiny Ukrajiny v posledních dvou stoletích. Cílem provedené studie bylo zjistit, zda a do jaké míry měl nejprve Sovětský svaz, následně pak Rusko, vliv na vývoj Ukrajiny i současné konflikty. Ukazuje se, že právě historie má na současné dění obrovský vliv. Praktická část práce se zabývá výsledky provedených rozhovorů s občany Ukrajiny. Použitý kvalitativní průzkum si kladl za cíl zjistit postoje Ukrajinců z různých částí Ukrajiny k Ruské federaci do začátku plné invaze z roku 2022 a jejich případnou proměnu po 24. únoru 2022. Získaná data od respondentů jsou následně porovnána s oficiálními statistikami a kvantitativními průzkumy různých organizací. Závěr práce pak dokládá, jak se změnil pohled Ukrajinců na současné Rusko a jaké jsou předpoklady dalšího vývoje vztahů s tímto sousedem.

Klíčová slova

Ukrajina; Rusko; dějiny; válka; SSSR

Annotation

The primary goal of this středoškolská odborná činnost is to find out whether the attitudes of Ukrainians' towards Russia have changed after Russian invasion in 2022, if any particular historical events preceded today's war and to test the veracity of theses which can be heard from the media concerning Ukraine and war itself. The theory portrays the history of Ukraine in the last two centuries. The goal of the analysis/study was to determine whether, and if so, to what extent did the Soviet Union, later Russia, have an influence over the development of Ukraine and current conflicts. As it turns out, it is primarily history that has such an immense influence over the ongoing events. The practical element explores the results of conducted interviews with Ukrainian citizens. Chosen quantitative research aimed to identify the attitudes of Ukrainians originating from different regions of Ukraine towards the Russian Federation before 2022 and their possible transformations after February 24th 2022. Data gathered from my interviewees are then compared with official statistics and quantitative researches from various organisations. The paper concludes by determining how the views of present-day Russia changed for Ukrainians and what the projections are for further development of relations with the neighbouring country.

Keywords

Ukraine; Russia; history; war; SSSR

Obsah

ÚVOD.....	7
1. DĚJINY UKRAJINY VE VZTAHU K RUSKU.....	9
1.1. Ukrajina v letech 1900–1921	9
1.2. USSR součástí Sovětského svazu (1921–1990)	9
1.3. Nezávislá Ukrajina.....	19
2. ANALÝZA DAT Z ROZHOVORŮ	25
2.1. Úvod k rozhovorům a jejich cíle.....	25
2.2. Pohlaví, věk, národnost a region.....	26
2.3. Vztah k Rusku do plné invaze 2022	28
2.4. Vztah k Rusku od začátku plné invaze 2022	34
2.5. Dopady války na užití jazyků	38
2.6. Příběhy respondentů.....	39
ZÁVĚR.....	42
SEZNAM ZKRATEK	44
SEZNAM OBRÁZKŮ	44
POUŽITÉ ZDROJE	46
PŘÍLOHA: ZÁZNAM Z ROZHOVORU - UKÁZKA	50
Položené otázky	50
Výpis odpovědí z rozhovorů od respondenta.....	51

ÚVOD

Ukrajinsko-ruské vztahy byly téměř po celou dobu existence obou národů komplikované. Neutuchající válka ovlivňující celý svět zůstává pro mnohé dodnes nepochopena. K mohutnému Rusku, které již dlouho hraje zásadní roli ve vývoji značně menší Ukrajiny, měli Ukrajinci napříč desetiletími různé vztahy. Má středoškolská odborná činnost zkoumá vztah Ukrajinců k Rusku, konkrétně jak se v průběhu 20. a 21. století proměňoval a jak vnímají Ukrajinci Rusko dnes v roce 2024.

Jedním z mých cílů bylo zjistit, jak se přístup Ukrajiny k Rusku v průběhu času měnil, a co a jak historicky předcházelo dnešní válce. Na toto jsem se zaměřila v teoretické části, kterou jsem rozdělila do tří podkapitol. V první podkapitole s názvem Ukrajina v letech 1900–1921 popisuji vznik Ukrajiny v té podobě, ve které ji známe dnes. V druhé části nazvané USSR součástí Sovětského svazu 1921–1990 pak reflektuji dlouhé období, kdy je mladý stát okupován Sovětským svazem. S rozpadem SSSR se Ukrajina od Ruska vzdaluje a vytváří suverénní, mezinárodně uznávaný stát. Národ traumatizovaný Sovětským režimem se vypořádává s následky ruského vlivu dodnes. Tyto události jsou obsaženy ve třetí kapitole s názvem Nezávislá Ukrajina.

Abych dokázala popsat dějiny pokud možno pravdivě, čerpám především z odborných zdrojů, nejčastěji z knih. Návodnými pro mě byly Dějiny Ukrajiny (Rychlík, Zilynskij, Magocsi, 2022), které se zabývaly všemi událostmi do hloubky. Vycházím také z knih od ukrajinského historika a kulturologa Radomyra Mokryka, a to především z jeho publikace Hovory o Ukrajině (Mokryk, 2023). Dále pracuji s publikací Konfliktní regiony světa (Jelen, 2021), ale i s cizojazyčnými pracemi - Ukraine and Russia od amerického profesora politologie D'anieriho (D'anieri, 2019) či Мальована Історія Незалежної України (Malované dějiny nezávislé Ukrajiny) od bratrů Kapranových (Kapranovy, 2013). Abych docílila co největší historické přesnosti, využila jsem i velké množství aktuálních článků. Díky rozsáhlým pramenům jsem dokázala získané informace mezi sebou porovnat, a tím vytvořit ucelenou časovou linku, která je podepřena množstvím literatury.

Praktická část mé středoškolské odborné činnosti se skládá z rozhovorů s deseti Ukrajinci a následné analýzy získaných informací. Jejich cílem je potvrdit či vyvrátit médií často prezentované teze. Abych zjistila, zda je pravdivé, že západ Ukrajiny je středem ukrajinského nacionalismu, vyhledala jsem lidi z různých oblastí a zaznamenala jsem jejich odlišné odpovědi. Své otázky jsem formulovala tak, abych upozorovala případné změny respondentů v přístupu k Rusku po událostech roku 2022, a tím ověřila pravdivost tvrzení, že v dnešní době všichni Ukrajinci Rusko nenávidí. Metodologicky jsem se rozhodla právě pro kvalitativní výzkum, konkrétně rozhovory, abych získala hlubší vhled do problematiky a dokázala dohledat spojitosti mezi odpověďmi a širším kontextem. Jelikož se jednalo o kvalitativní metodu výzkumu, svá data porovnávám se statistikami získaných od sociologických průzkumů kvantitativních. Nápomocná pro mě byla data od organizací jako je Rating Group, International Republican Institute Ukrajiny nebo třeba Razumkov Centre.

Svojí středoškolskou odbornou činností chci pomoci společnosti porozumět komplikovaným vztahům Ukrajinců k Rusům. Téma mi je velmi blízké vzhledem k tomu, že pocházím z Ukrajiny a ukrajinština je můj mateřský jazyk. Tímto se mi otevřela možnost vést průzkum z velké části v ukrajinštině, díky čemuž jsem získala přístup k informacím, které do anglického či českého jazyka přeloženy nejsou.

Vzhledem k mému západoukrajinskému původu jsem již od malička vnímala dějiny Ukrajiny a Ruska za věc jednoznačnou. Plná ruská invaze na Ukrajinu v roce 2022 ve mně, jako ve spoustě dalších Ukrajinců, vyvolala náhlý zájem jak o historii našeho národa, tak o budoucí vývoj státu a roli Ruska v tomto procesu. Toto komplikované téma jsem si vybrala, abych své povědomí o konfliktu zájmů obou států obohatila o nové znalosti a dokázala se lépe v problematice orientovat. Chci také svou práci poskytnout přehled pro ty, pro které je obtížné neutichající válce porozumět. Doufám, že tato středoškolská odborná činnost poskytne srozumitelný náhled všem, kdo o to mají zájem.

1. DĚJINY UKRAJINY VE VZTAHU K RUSKU

1.1. Ukrajina v letech 1900–1921

Do roku 1917 byla téměř celá Ukrajina, vyjma Haliče, která náležela Rakousku-Uhersku, součástí Ruského Impéria (is.muni.cz, *Trojí Dělení Polska*, 2023). Ruská občanská válka, jež se odehrála v prvních měsících roku 1917, vyvrátila tehdejší vládu, čímž ukončila dynastii Romanovců, a tím zapříčinila kolaps Ruského impéria. Později v tomtéž roce se bolševici dostávají k moci prostřednictvím říjnové revoluce (Britannica.com, *Russian revolution*, 2023). Bolševismus později převzal formu Komunistické strany Sovětského svazu (History.com, *Russian Revolution*, 2009). „*The year began with the Tsarist constitutional monarchy and ended with the Bolshevik Communist Party in power*” („Ten rok byl zahájen Carskou konstituční monarchií a byl ukončen bolševickou komunistickou stranou ve vládě”) (StudySmarter.us, *Bolsheviks Revolution*, 2023).

Chaos v Rusku byl využit jako příležitost k vytvoření samostatné Ukrajiny, tehdy zvané Ukrajinská lidová republika, která byla rovněž mezinárodně uznávaná (Jelen, 2021, str. 112). Vůdčí role při vytvoření samostatné Ukrajiny se v Kyjevě ujali Mychajlo Hruševskij, Symon Petljura a Volodymyr Vynnyčenko prostřednictvím Centrální rady, první podoby parlamentu, který dnes sídlí v hlavním městě. Vladimír Ijič Lenin nicméně věděl, že jeho idea „světové revoluce” není bez Ukrajiny možná, a tak se v následujících čtyřech letech, po tom, co získali v Rusku moc, zmocnili bolševici celého území, který dnes náleží státu Ukrajina. Požadavky, které totiž Rusko vystavilo Ukrajině, byly razantně zamítnuty, a Ukrajině byla Sovětským svazem vyhlášena válka (Mokryk, Koškinová, Zímová, 2023, str. 25).

Znalosti o původu moderní Ukrajiny a těžkých bojích, které byly za její založení a udržení vedeny, je důležité nezapomenout už jen z toho důvodu, že dnešní prezident Ruské federace Vladimír Putin často ve svých proslovech prohlašuje, že Ukrajina byla ve skutečnosti založena Leninem. Jak popisuje Radomyr Mokryk ve své knize, kterou napsal ve spolupráci se Soňou Koškinovou a Ivou Zímovou, toto tvrzení je důkladně promyšlené a hojně používané příznivci ruské propagandy, kteří se snaží prosadit ruské zájmy. „*Lenin Ukrajinu nezaložil, Lenin Ukrajinu okupoval*” (Mokryk, Koškinová, Zímová, 2023, str. 26).

1.2. USSR součástí Sovětského svazu (1921–1990)

Po úporné válce nakonec bolševici přeci jen obsadili roku 1921 Kyjev a vytvořili z prvního ukrajinského státu Ukrajinskou sovětskou socialistickou republiku (USSR), která se stala součástí SSSR (Svaz sovětských socialistických republik). Je zřejmé, že většina Ukrajinců s nastoleným systémem nesouhlasila. Ukrajinské povstalecké jednotky (Повстанська армія Української Народної Республіки) byly s vlastními bojovými složkami v ten moment připraveny vzepřít se nastolené vládě. Jak uvádí bratři Kapranovy, tyto skupiny byly velmi rozšířené, téměř každá ukrajinská vesnice měla vlastní povstaleckou vojenskou jednotku (Kapranovy, 2013, str. 60). Jednotky většího rozsahu, jako ta Nestora Machna, se skládaly z

desítky tisíc členů a bojovaly proti všem vojenským složkám, které představovaly pro Ukrajinu hrozbu. Vojáci Nestora Machna bojovali proti bělogvardějcům, rudé armádě i ústředním mocnostem. Vzhledem k tomu, že tato povstalecká vojska vedla boje odděleně až do roku 1926 a žádná z nich neměla dostatečnou politickou moc, jejich snahy je nedokázaly přiblížit k vytvoření jednotného, nezávislého státu Ukrajiny (Kapranovy, 2013, str. 60).

Způsoby hospodaření Bolševiků s sebou nesly v následujících letech fatální následky pro obyvatele Ukrajiny. Sovětská vláda darovala rolníkům pozemky. Účelem rolníků bylo zprostředkování zásob pro pracující ve městech. Farmáři museli veškerou produkci získanou na „svém“ poli odevzdat (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 286). K podrobení si ukrajinského národu vyvolali bolševici záměrně v letech 1921 až 1923 hladomor. Bylo vyvezeno přibližně 46 milionů kilogramů obilí do Moskvy, Petrohradu a hladovějícího Povolží, čímž se problém nedostatku potravy přesunul do smi z dvanácti provincií na Ukrajinu. Sovětský režim se snažil utajit jimi vytvořenou zkázu, kvůli čemuž je obtížné určit přesnější čísla mrtvých. Oficiální zdroje většinou udávají ztráty od jednoho do tří milionů obyvatel (nbuv.gov.ua, 2013, *Holodomor 1921–1923: A Century Of Tragedy*).

V roce 1918 byla pod vládou Lenina započata kolektivizace venkova. Jejím cílem bylo industrializovat státy Sovětského svazu a tím splnit Pětiletý plán, zároveň se tím Sověti snažili získat politickou moc nad poměrně volnými venkovany žijícími v některých oblastech. Farmáři byli „dobrovolně“ posíláni do kolchozů - zemědělských hospodářství spravovaných kolektivně. Ti, kteří odmítli do kolchozu vstoupit, byli buďto násilně vnuceni pod hrozbou zabavení majetku nebo nazváni kulaky a deportováni do Sibiře či Kazachstánu (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 112). Protestující proti systému byli masově vyvražďováni, včetně dětí a seniorů, lidé byli mučeni hladem. Komunisté dospěli k závěru, že k utlumení protestů je třeba změnit svůj politický přístup, a proto začali takzvanou korenizaci, která měla imitovat nezávislou Ukrajinu a ukrajinizovat společnost. Korenizace částečně splnila svůj záměr, protesty se povedlo zmírnit, na druhou stranu přispěla k mnohem úpornějšímu nacionalistickému ruchu a povzvihla touhu separovat kulturu Ukrajinců od té ruské (Kapranovy, 2013, str. 61).

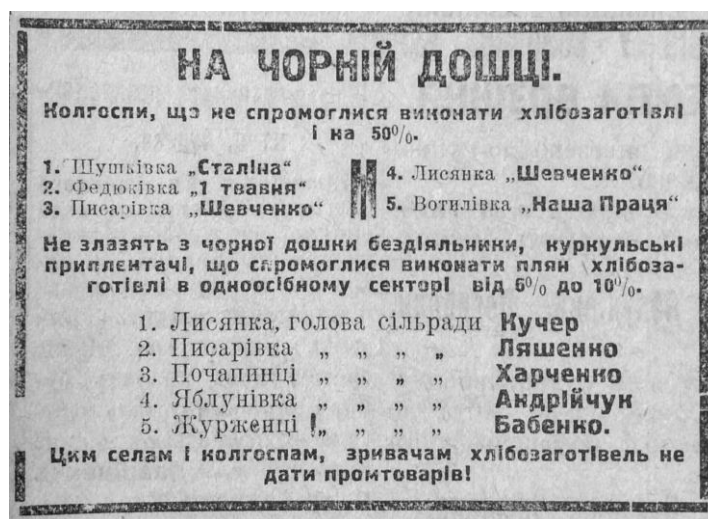
Korenizace také přispěla k rozvoji ukrajinštiny a kultury, což byl pro SSSR jedinečný případ¹. Do roku 1991, neboli do rozpadu SSSR, se už národní jazyk Ukrajinců s takovou podporou vzhledem k jazykové politice SSSR nikdy nesetkal (Mokryk, 2023, str. 63). Je však mylné se domnívat, že Sověte program ukrajinizace spustili z jiných než osobních zájmů. Nespokojenost s nastoleným systémem byla vysoká, a s bolševickým vedením z ukrajinské strany nikdo nechtěl spolupracovat. Díky této „podpoře“ získali spojence z ukrajinské strany.

Účel korenizace byl splněn, podporu místních, byť částečnou, získali. Získali také částečně důvěru obyvatelstva, kteří se nebáli otevřeně projevovat své názory. Důležité osobnosti jako

¹ Jak dále popisují, podpora ukrajinské kultury s sebou nesla krátkodobě pro komunistický režim výhody. Avšak rozvoj kultury, která není ruská, a tím pádem neodpovídá ideje o sovětském internacionalismu, si nemohli dovolit. Proto byla falešná ukrajinizace velmi rychle ukončena, její účastníci uvěznění a popraveni

Mykola Chvylový se podíleli v šíření myšlenky odpoutání se od ruského vlivu a orientace na Evropu. Lidé tehdy nepředpokládali, že o pár let později je jejich umění a vlastenectví bude stát svobodu, a většinou i život. Dnes je tato geniální generace nazývaná „Popraveným obrozením” (Mokryk, 2023, str. 44–48).

Kolektivizace ve třicátých letech sebrala farmářům i kolchozníkům sklizeň obilí nutné ke splnění režimem nastavených plánů. Při nedodržení těchto nespelnitelných poptávek byly celé vesnice zapsány na tzv. černé tabule (viz obrázek).

Obr. 1: překlad textu z obrázku: „Kolchozy, které nedokázaly splnit požadovanou produkci obilí byť na 50 %...žádný dovoz do těchto vesnic a kolchozů, ničitelům chlebovýroby!” (holodomorinstitute.org.ua, 2020, povidomlenya pro perebuduvanya na chornij doshchi sil i kolhospiv)

To pro ně znamenalo blokádu vsi, úplnou izolaci od okolního světa, byl zastaven dovoz zboží a přerušen provoz elektřiny. Vesnice byly na přístupových cestách chráněny milicionáři, aby tím zabránili přesunu jejich obyvatel (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 297). Tyto plány byly taktéž nazývány „vražedné plány” (Kapranovy, 2013, str. 64). Tímto způsobem Sověti záměrně vytvořili potravinovou nouzi na celé Ukrajině, lidé byli posíláni do nucených pracovních táborů, gulagů, za krádež i nejmenšího množství jídla, či zavraždění na místě. Toto časové rozmezí let 1932 až 1933 je nazývané *Holodomorem*, uměle vytvořený hladomor pomocí politických opatření, genocida Ukrajinského národu, která ponechala více než 5 miliónů mrtvých² (Jan Rychlík, 2022, str. 294–299). „In the spring of 1933, The mortality rate in Ukraine became catastrophic. The peak of Holodomor fell in June. Then the martyr’s death took away 28 thousand people every day, every hour – 1168 people, and every minute – 20 people” („Na jaře 1933 dosahovala úmrtnost na Ukrajině katastrofálních čísel. Hladomor vyvrcholil v červnu. Mučednickou smrtí zemřelo 28 tisíc lidí každý den, každou hodinu - 1168

² Čísla mrtvých jsou výrazně větší; data se budou vždy lišit, Sověte se postarali o likvidaci většiny důkazů spáchaných zločinů

lidí, a každou minutu - 20 lidí”) (holodomormuseum.org.ua, 2023, *The History of The Holodomor*).

Avšak i při vrcholícím hladomoru se ví o tisících rolnických vzpour, lidé se nevzdávali a snažili se vzepřít sovětskému režimu i v nejtěžších chvílích (Mokryk, Koškinová, Zímová, 2023, str. 28).

Ve 30. letech se politika korenizace chýlila ke konci. Sovětská vláda přešla k systematickému ničení ukrajinské kultury a osobností. Byla vytvořena falešná organizace SVU (Spilka vyzvolennja Ukrajiny), která sloužila jako podnět pro následná zatčení reprezentantů ukrajinských intelektuálů a zároveň byla prostředkem k nabádání lidí, kteří se měli odvrátit od ukrajinské kultury. Nově prosazovaná politická strategie internacionalismu měla za úkol sblížit kulturu Rusů a Ukrajinců tím způsobem, že smaže či oslabí tu ukrajinskou. Nyní byly děti vyučovány pouze v ruštině, která se stala univerzálním jazykem po celé Sovětském svazu (Jan Rychlík, 2022, str. 299–300). Učitelé ruštiny měli ve školách vyšší platy, jejich předmět byl vyučován důkladněji, zatímco učitelé ukrajinštiny nebyli respektováni. Příručka pro výuku ruštiny byla pojmenována Rodný jazyk, zatímco učebnice ukrajinštiny Ukrajinský jazyk. Důležité instituce, úřady i vysoké školy fungovaly v ruštině. Proto se žák z ukrajinské školy při přijímacích řízeních na univerzitu ocitl ve znevýhodněné pozici v porovnání s absolventem ruské školy. Je také známo, že lidé mluvili rusky v práci a na veřejnosti, ukrajinsky pouze doma. Všechny tyto drobnosti a mnohé další kolektivně vytvořily či podpořily iluzi o ukrajinštině jakožto „maloruštině” a ruštině jakožto elitním jazyku intelektuálů (Mokryk, 2023, str. 64–67).

Je zřejmé, že tento tlak s roky narůstal, ale ve třicátých letech se Ukrajinci proti rusifikaci a zatýkání intelektuálů bránili, a tak docházelo k mnoha povstáním a rebeliím. V letech 1931 až 1932 se jednalo v přepočtu o 1500 různých akcí, což činí přibližně 3 povstání na den (Kapranovy, 2013, str. 64).

Stalinovo období Velké čistky mělo za úkol eliminovat všechny jeho nepřátele. Počty odsouzených byly předem určené. „Provinilí” byli rozděleni do dvou kategorií na základě toho, zda budou zavražděni či deportováni do gulagu na 8–10 let nucené práce. Vzhledem k poměrně vágně nastavené definici „potenciálně nepřátelské osoby” si mohli Sověti vybrat prakticky jakoukoliv oběť, kterou obvinili a odsoudili. V případě, kdy se NKVD (Lidový komisariát vnitřních záležitostí), tedy sovětské policii pracující v zájmu Moskvy, nepodařilo likvidovat původní cíl, jednoduše obvinili a popravili někoho jiného. V Ukrajině čísla obviněných a odsouzených k trestu smrti sahají až ke 270 000 (history.com, 2018, *Great Terror*).

Na začátku druhé světové války, v roce 1939 při invazi Německa do Polska, SSSR anektovalo Halič a Volyn a připojilo tato území k Ukrajinské sovětské lidové republice. Sověti neotáleli, velmi brzy stanovili na nově získaném území svůj režim a zahájili i tam kolektivizaci, „vypořádali” se s nezaměstnaností skrz deportace, podnikatelé a politické osobnosti byli utlačováni, posíláni do gulagů či odsouzeni k trestu smrti. Totéž se týkalo i členů OUN, tedy organizace ukrajinských nacionalistů stvořené v roce 1929, jejíž cílem bylo vytvořit suverénní

ukrajinský stát za jakoukoliv cenu. Vojenská složka OUN zvaná UVO (Ukrajinská Vojenská Organizace), která vzdorovala okupujícím státům prostřednictvím atentátů a sabotáží, Sovětům pochopitelně škodila. Jedním z členů OUN byl také Stepan Bandera, osoba, kolem které se točí spousta kontroverze, především kvůli jeho boji proti polské okupaci a široce rozšířenému antisemitismu té doby. Jak říká opendemocracy.net, „*Bandera did not participate personally in the underground war conducted by the Ukrainian Insurgent Army (UPA), which included the organized ethnic cleansing of the Polish population of Volhynia in north-western Ukraine and killings of the Jews, but he also never condemned them. Until his death in 1959, Bandera remained a supporter of authoritarian and violent politics*” („*Bandera osobně nikdy nefiguroval v partyzánské válce řízené Ukrajinskou povstaleckou armádou (UPA), která do své činnosti zahrnovala i organizovanou etnickou čistku Polské populace na Volyni na severozápadě Ukrajiny a vraždy Židů, ale také je nikdy neodsoudil. Až do své smrti roku 1959 Bandera zůstal zastáncem autoritářské a násilné politiky*”). Pro Ukrajince, především ty ze západní Ukrajiny, představuje Bandera symbol svobodné Ukrajiny, který bojoval za jejich práva i obtížných dobách. Proto, když se Ukrajinci nazývají „Banderovci”, jde především o vyjádření averze vůči cizím mocnostem (www.opendemocracy.net, 2016, *Bandera mythologies and their traps for Ukraine*).

Když v roce 1941 napadlo Německo SSSR, spousta Ukrajinců složila zbraně a odmítla bojovat bok po boku s Rusy. Existují případy, kdy obyvatelé západní Ukrajiny ze začátku oslavovali příchod Němců jako osvobození od Sovětských okupantů, dokonce s nimi ve válce kolaborovali v boji proti Sovětům (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 337). Po obsazení Lvova nacisty byl vyhlášen ve Lvově Banderovými stoupenci Ukrajinský stát, jehož existence ale byla vzápětí zatržena Hitlerem. Němci využili ukrajinských jednotek v armádě pro hladký vstup do regionu, a Ukrajinci krátce opět utvořili vlastní stát. Když samotný Bandera, který v té době pobýval v Krakově a jehož úsudek byl v tomto směru zásadní, odmítl akt o obnovení ukrajinské státnosti odvolat, byl poslán do koncentračního tábora. Po tomto následoval teror proti místnímu obyvatelstvu ze strany Němců, kvůli čemu také vznikla povstalecká armáda, ve které figuroval Roman Šuchevyč. Tyto události vyjasňují, proč někteří mohli s Němci spolupracovat a dokazují, že Ukrajinci jednali z vlastních důvodů, které nejsou dnes všem jednoznačné (Mokryk, 2023, str. 74–76). Narozdíl od velmi nacionalisticky orientovaného západu, někteří lidé z východu Ukrajiny se přidali na stranu SSSR do Dělnicko-rolnické Rudé armády, navzdory uměle zorganizovaným Sověty hladomorům a čistkám, které se v regionech odehrály. Jak již ale víme z případu s německou armádou, ne vždy jsou důvody vstupu do protivníkovy armády tak jednoznačné, a přeci jen, válná většina Ukrajinců i nadále usilovala o nezávislost a bojovala proti režimům skrze partizánské organizace (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 337).

Při útěku Němců z oblastí osvobozených Rudou armádou docházelo k mnohým zvěrstvům - znásilnění, vraždy, zatýkání politicky aktivních osobností a mnohé jiné. Přibližně 26 000 lidí bylo zabito ve Lvově, Ivano-Frankivsku, Stryji, Sambiru a Kolomyje (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 337).

V roce 1943 měli Němci potíže na frontě. Tak jako i v jiných zemích zformovali na Ukrajině speciální divizi. Jednalo se o v dubnu založenou Waffen-SS Galizien, avšak Ukrajinci vstupující do této divize měli svůj cíl - tak jako dříve banderovci, vstupovali do armády za účelem získání zkušeností, zbraní a munice k využití v pozdějším boji o ukrajinský stát (Mokryk, 2023, str. 87).

Roku 1943 se Sověti probíjeli zpět na západ Ukrajiny a opětovně obsadili dříve ztracená území. Reprezentanti ukrajinské inteligence se obávali návratu Stalinského totalitního režimu a utíkali do Lvova, dále do Krakova, Prahy nebo Berlína. Byla opět ustanovena Ukrajinská sovětská socialistická republika a roku 1944 je k ní připojena Podkarpatská Rus, dnes zvaná Zakarpatská Ukrajina. Toto území dříve náleželo Rumunsku, proto tu byl za účelem urychlené integrace započat proces podobný korenizaci dvacátých let (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 362–364). Rok 1944 je také důležitý z hlediska jihovýchodu republiky. Jedná se totiž o rok, kdy ruští kolonizátoři násilně deportovali Krymské Tatary - původní obyvatelé Krymského poloostrova z jejich domovů na Ural a do Centrální Asie. „*The unsanitary conditions and lack of fresh air led to numerous deaths before the eyes of helpless relatives. Within just two days, from May 18 to 20, some 180,000 people were deported from Crimea. Uncounted thousands of Crimean Tatars died en route from hunger, lack of oxygen, and illness, especially typhus*” („Nehygienické podmínky a nedostatek čerstvého vzduchu vedly k četným smrtím přímo před očima bezmocných příbuzných. V průběhu pouhých dvou dnů, od 18. do 20. května, bylo asi 180 000 lidí deportováno z Krymu. Tisíce Krymských Tatarů zemřelo po cestě hlady, z nedostatku kyslíku, či kvůli nemocem, zejména na tyfus”) (ukrainianinstitute.org, 2020, *Remembering the Crimean Tatars Deportation, the Sürgünlük*).

Tímto způsobem byly všechny etnicky ukrajinské země vyjma Krymu roku 1945 sjednoceny pod jedním státem prostřednictvím SSSR. Cíl pro-ukrajinských organizací jako UPA či OUN, vytvořit jednotný stát pro etnické Ukrajince, byl tedy dosažen teprve cizími silami. Někteří toto sjednocení vnímali jako výhodu, protože v něm viděli možnost se v budoucnu odloučit od SSSR a prohlásit se za stát nezávislý na Svazu (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 364). Tehdejší Ukrajina byla také jedním ze zakladatelů OSN a hrála více než jen významnou roli ve světové válce, která si vyžádala mezi pěti a sedmi miliony obětí (Mokryk, 2023, str. 91). Po dobu druhé světové války až do roku 1948 byla aktivní UPA, jakési vojenské křídlo OUN, které mělo za úkol chránit ukrajinské země od všech okupantů. Jeho hlavním velitelem byl již zmiňovaný Roman Šuchevyč. Samotná organizace, považována za partyzánskou, kladla prostřednictvím otevřených konfliktů odpor všem nepřátelům včetně Poláků a Němců (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 368). UPA měla pod kontrolou značnou část Ukrajiny, na které vytvářela „válečné státy” podobné těm z časů Záporožské Siče ze 17. století. Jednotlivé státy měly vlastní zbraně, zásobování a vedení. O aktuálním dění se lidé mohli dozvědět z časopisu zvaného Povstanec. Spravovali dodávky jídla, oblečení, léků a vojenskou přípravu na „svých” územích (Kapranovy, 2013, str. 74).

UPA plně spoléhala na podporu civilních obyvatel a byla na ni závislá. Vláda Sovětského svazu si toho byla vědoma, proto v letech 1946–47 zorganizovala operaci „Zachid”, kdy deportovala

přes 200 000 lidí do Pruska, do polárních regionů, na Ural a na Sibiř (Kapranovy, 2013, str. 74). SSSR zorganizovala již třetí hladomor v letech 1946–1947 v centrálních oblastech Ukrajiny. Tentokrát obilí exportovala do zahraničí, kvůli čemu skončili ukrajinští civilisté o hladu. Právě díky pomoci od UPA hlad nebyl tak rozsáhlý jako ten ve třicátých letech. Vojáci se postarali o to, aby silnice nebyly blokovány pro zásobování, zřídili místa sběru potravin pro Ukrajince z centrálních oblastí a průběžně zasílali pomoc pro postižené hladem. V roce 1946 SSSR dokonce zrušil řeckokatolickou církev na Haličině a to tím způsobem, že uznal pravoslavnou církev za jedinou legální. Řeckokatoličtí kněží byli nuceni konvertovat k pravoslavné církvi, nebo byli zatčeni (Kapranovy, 2013, str. 74).

Obr. 2: Umístění UPA Zachid (Západ), UPA Pivnich (Sever), UPA Pivden (Jih), UPA Shid (Východ) (Kapranovy, 2013, str. 75)

Klíčovým pro pochopení dnešního konfliktu Rusů a Ukrajinců je také příběh Krymu. Existují různé teorie vysvětlující pravý důvod připojení poloostrova k USSR v roce 1954. Často se hlásá, že to byla Chruščovova chyba. Toto tvrzení nelze ale považovat za zcela pravdivé. Jednalo se o kolektivní rozhodnutí sovětského vedení. Krym byl tehdy k Ukrajině připojen pod záminkou oslavy sjednocení Ukrajiny s Ruskem, bylo to považované za jakýsi dárek. Je nadmíru důležité nezapomínat, že Krym byl primárně domovem etnických obyvatelů zvaných Krymští Tataři, kteří byli násilně deportováni a jejich domovy byly obsazeny Rusy. Až po deportaci tvořili Rusové většinu, což je také jedním z důvodů, proč bylo jeho připojení k USSR výhodné - podíl Rusů na Ukrajině se tím zvýšil, což podporovalo vliv Rusů na politiku uvnitř Ukrajiny. Celkově měl a má Krym geopoliticky i ekonomicky blíže Ukrajině a jakožto oficiální území Ukrajiny teď spadala odpovědnost za nápravu chaosu způsobeného zmíněnou deportací Krymských Tatarů na Ukrajinu. Jak již dnes víme, procento obyvatel, kteří se hlásili k ruské národnosti, pomohlo ruské straně během událostí událostem roku 2014, což jen dokazuje, nakolik byl tento krok strategicky promyšlený (Mokryk, Koškinová, Zimová, 2023, str. 134–136).

40. a 50. léta s sebou přinesla další vlnu rusifikace. SSSR si zakládala po celou dobu své existence na ideje internacionalismu a důkladně pracovala nad šířením hesla „bratrství národů“. Avšak z minulých zkušeností nyní víme, že za těmito hláškami se skrýval ruský kolonialismus, přestože ukrajinština už nebyla zakazována jako v dobách carského Ruska, byla to právě ruská kultura a jazyk nuceně „vtlačení“ do společnosti, kteří měli být oním pojítkem národů, prostředkem integrace. V době války bylo pro Josifa Stalina výhodné snížit tlak na církev a necenzurovat vlastenecké texty, jeho „podpora“ měla za účel povzbudit vojáky bojovat v rudé armádě. Ukrajince s Rusy nazýval bratry a sestrami. Jak se dalo očekávat, tato odlehčená atmosféra byla roku 1945 velmi rychle vystřídána návratem k již ověřeným taktikám. Tisíce lidí vracejících se ze západní fronty byly odeslány do gulagů, nebyly už totiž státem vnímány za „spolehlivé soudruhy“. Byla taktéž navrácena ostrá cenzura, navíc podle taktik Andreje Ždanova byli ukrajinští spisovatelé a umělci pronásledováni. V těchto přísných podmínkách existovaly minimální možnosti pro hnutí většího rázu a pro další rozvoj národní kultury. Obrana z ukrajinské strany v podobě povstání se objevila právě v gulazích³, na další vzpoury se Ukrajinci po těžké válce a Stalinském teroru nějakou dobu nezmohli (Mokryk, 2023, str. 91–93).

Po Stalinově smrti v roce 1953 se do vedení dostal Chruščov, první tajemník ÚV KSSS (Ústřední vedení Komunistické strany Sovětského svazu) a také premiér SSSR, který se podílel na částečné destalinizaci. Jeho éra, trvající až do roku 1964, se označuje za dobu „tání“ díky jeho poněkud pozitivním reformám a především svojí částečné otevřenosti ohledně reality fungování státu (rozhlas.cz, *Chruščov versus Brežněv aneb Nejlíp se jedná za tmy*, 2019). Zlomový moment představuje Chruščovův tajný projev na XX. sjezdu strany v roce 1956, ve kterém částečně odhalil pravdu o teroru, který Stalin páchal. Mluvil o mučení nevinných lidí, milionech, které zemřely ve věznicích a v koncentračních táborech, o deportacích na Sibiř, kritizoval také jeho politická rozhodnutí a označil jeho rozhodnutí za chybná (idnes.cz, *Jak se přísně tajný projev o Stalinových zvěrstvech dostal na veřejnost*, 2016). Obsah proslovu se dostal na veřejnost a utvrdil ukrajinskou společnost v pochybnostech, které měla. V rozhovoru Radomyra Mokryka s literárním kritikem Ivanem Džjubou, důležitou osobností disidentského ruchu z 60. let, Džuba vysvětluje, že ukrajinská společnost částečně k Stalinovi vzhlížela jakožto k vůdci národů a jeho smrt s sebou přinesla spousty nejistoty. Ukrajinci jakožto společnost ke Stalinovi nikdy nevzhlíželi, byl to pro ně spíše představitel stability, o kterou teď přišli. Na veřejnosti nebylo dovoleno mluvit o stalinském teroru, přestože postihl spousty rodin. V práci, ve škole i v novinách se psalo o Svazu jakožto o fungujícím, prosperujícím státu, člověk s protikladným názorem neměl téměř žádné možnosti přesvědčit se o opaku, Stalinova autoritativnost to zkrátka nepovolovala. Chruščovův projev představoval dříve nevídanou otevřenost a náhled do kruté reality. Ukrajinci teď znali pravdu (Mokryk, 2023, str. 93–94).

³ Jednalo se o povstání Norilské a Kenhirské. Byla zorganizovaná především Ukrajinci a účastnili se ho většinou Ukrajinci, jejichž počet byl v gulazích byl značně větší než politických vězňů jakékoliv jiné národnosti

V době částečného odhalení vyrůstala generace dnes zvaná šedesátníci. Nově uvolněnější podmínky v době Chruščova daly příležitost mladým lidem vzpamatovat se, proboujet se skrz propagandu a falešnou kulturu a rozvíjet kulturu vlastní. Disidenti si uvědomili, že Sovětský svaz je jen novodobá podoba ruského impéria, ke kterému neměli pozitivní vztah, a nebáli se o tom veřejně mluvit. Ve svých textech⁴ to dávali najevo především v letech 1964–1965. Kromě toho se vedly „boje“ proti rusifikaci, proto se období 60.–70. let často spojuje právě s disidentským ruchem (Mokryk, 2023, str. 93–96). Disidenti chtěli, aby ukrajinština byla tak jako ruština uznávaná za administrativní jazyk, posílali dopisy do Moskvy, organizovali projevy a mnohé další (Kapranovy, 2013, str. 79). Není ale třeba si dělat falešné iluze o pozitivním změnách vlády SSSR ve prospěch ukrajinské společnosti. „*Měnil se ale jen dočasný taktický přístup, nikoliv přesvědčení ve vedení impéria, že nacionální ukrajinskou identitu je nezbytné vymazat z povědomí společnosti*” (Mokryk, Koškinová, Zimová, 2023, str. 27).

A tak se postupem času se z mladých lidí, dříve loajálních Sovětskému svazu, stali vášniví bojovníci za nacionální důstojnost. V roce 1965 disidentský ruch nabral směru boje o lidskoprávnost. Disidenti požadovali větší svobodu náboženství, práv člověka či nacionální identifikace. K vytvoření ještě větší averze vůči sovětskému režimu přispěly antikomunistické projevy v zemích východního bloku, tak jako roku 1956 v Maďarsku, dále v Polsku nebo Východním Německu (osvita.ua, *Ukrainskyi Dysydenstkyi Ruch*, 2009).

Ukrajinci bojovali proti režimu všemi způsoby. Skupina právníků vedená Levkem Lukjanenkem chápala, že ozbrojeným konfliktem, který vedlo třeba UPA, se jim proboujet nepodaří. Právníci se proto pokoušeli dostat k cíli právní cestou, nicméně nebyli úspěšní. Členové této skupiny byli odsouzeni k uvěznění v tajném procesu (Mokryk, 2023, str. 99–100).

V sedmdesátých letech dvacátého století vznikla Ukrajinská Helsinská skupina. Fungovala jako součást lidskoprávního hnutí, které se dostalo na Ukrajinu ze Západu, hájili ovšem zejména práva ukrajinského národa. Sbírali důkazy diskriminace Ukrajinců, a těch bylo mnoho (Mokryk, Koškinová, Zimová, 2023, str. 96). Publikovali dokonce vlastní časopis zvaný „*Ukrajinský věstník*“, v SSSR zakázaný, ve kterém předávali pravdivé informace o dění uvnitř státu a posílali ho také do zahraničí (Kapranovy, 2013, str. 79). Jeho role byla klíčová, sloužil totiž jako primární zdroj informací pro západní Evropu. Psal o Sovětském svazu, tedy státě, o kterém lidé ze zahraničí téměř nic nevěděli (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 385).

Když stranického vůdce Chruščova vystřídal roku 1964 Leonid Brežněv, bylo jen otázkou času, než Sovětská vláda proti vlně nacionalismu zasáhne. Brežněv je známý především pro svůj návrat ke stalinismu a po dobu osmnácti let, které strávil ve vládě. Právě on vyvíjel

⁴ Naprosto klíčové dílo je Dzubova kniha „*Internacionalismus, nebo rusifikace?*“ z roku 1965 ve které zkoumal národnostní politiku Sovětů a došel k závěru, že Sověte cíleně marginalizují ukrajinštinu a utlačují ukrajinskou kulturu pod maskou internacionalismu (Mokryk, Koškinová, Zimová, 2023, str. 95).

obrovský tlak na nacionální hnutí⁵ (Mokryk, Koškinová, Zímová, 2023, str. 27). Ukrajínští disidenti a aktivisté byli pro režim hrozbou. Tresty byly tvrdé. První zatýkání se odehrála roku 1965, dále také v roce 1972 a mezi lety 1977 až 1978. Stovky lidí byly poslány do táborů nucených prací, stovky byly vyhnány a stovky skončily v psychiatrických léčebnách (Mokryk, Koškinová, Zímová, 2023, str. 96).

Ukrajinský disidentský ruch byl teprve po patnácti letech, roku 1979 ukončen se smrtí zpěváka Volodymyra Ivasjuka. Jeho záhadná smrt je spojována s tajnými orgány režimu. Jeho údajná vražda prohloubila strach a nejistotu, které panovaly v kruzích ukrajinské inteligence. Po dobu dalších pěti let, až do nástupu Michaila Gorbačova a jeho otevřenosti v oblasti politiky do nejvyšší funkce v KSSS, Ukrajina nevynikala v žádném konkrétním ohledu a sloužila jen jako dodatek Sovětskému svazu pod plnou kontrolou Moskvy, která měla pro Ukrajinu představovat jakéhosi „staršího bratra“ (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 387–389).

Černobylská katastrofa roku 1986 významně oslabil Komunistický režim a později i odhalila realitu Gorbačovovy Perestrojky⁶, neboli reforem, které politik prosazoval. Pokyny z Kremlu nedovoľovaly vládě v Kyjevě reagovat na nebezpečí, které exploze jaderné elektrárny způsobila. Výbuch reaktoru měl být utajen. O několik dní později se konaly tradiční prvomájové průvody, které za dané situace ohrožovaly zdraví mnoha lidí. To, že je třeba se opatrovat, se lidé mohli dozvědět leda z „nepřátelských“ zdrojů, např. z polského rádia či ze Švédska. Kyjevské vedení bylo rozhořčeno tímto přístupem. Po černobylské události už ani ti, kteří byli do té chvíle loajální režimu, nedůvěřovali komunistům (Mokryk, 2023, str. 100–102).

Nový politický směr a zranitelnost režimu byly podnětem pro obnovení aktivity představitelů ukrajinské inteligence. Kritici se zaměřovali přednostně ekologickým důsledkům, časem začaly vycházet i časopisy či knihy s rozbořením komplikované ukrajinské minulosti i současnosti. Důraz však nebyl na politickou sféru, spíše na kulturu, historii, obranu ukrajinštiny jakožto národního jazyka, památek a ekologie. Publikace vycházely např. za podpory týdeníku Literaturna Ukrajina. Dále se zjevovaly pokusy o založení celostátních organizací. Tyto nekomunistické aktivity se vedení KSU (Komunistická strana Ukrajiny) vymykaly kontrole, které se žádnou cenou nechtěla vzdát, což vzhledem k oslabené cenzuře a větší otevřenosti po letech zamlčování pravdy nebylo jednoduše dosažitelné (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 392). Důležitá demokratická, společensko-politická organizace, později politická strana, vznikající při této příležitosti je Lidové hnutí Ukrajiny, mezi jejichž požadavky patřily např. hlubší reformy či sesazení konzervativního komunistického vedení (Stepanyuk, 2006, str. 26). Tuto novou vlnu hnutí podporovali i navracející se političtí vězni. V červenci roku 1989 se

⁵ V tomto ohledu je třeba pochopit, že „měnil se ale jen dočasný taktický přístup, nikoliv přesvědčení ve vedení impéria, že nacionální ukrajinskou identitu je nezbytné vymazat z povědomí společnosti“ (Mokryk, Koškinová, Zímová, 2023, str. 27).

⁶ Gorbačov se pokusil změnit směr, kterým byl SSSR veden povolením, byť částečným, kritiky. Cenzura již nebyla tak strohá, ale výbuch Černobyli oznámit veřejnosti nepovolil, přestože tím hazardoval s lidskými životy (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 390).

uskutečnily hornické stávky, roku 1990 dělnické nepokoje. Napětí vzrůstalo i v jiných částech Ukrajiny (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 392–393). Lidové hnutí Ukrajiny pořádalo obrovská shromáždění a získalo si podporu v několika regionech ve volbách do ústředních a místních zastupitelských sborů roku 1990. Jakožto antikomunistická opozice představovalo Lidové hnutí Ukrajiny pro KS (Komunistická strana) Ukrajiny hrozbu, kterou se nepovedlo zpacifikovat. Komunisté si byli dobře vědomi své slábnoucí moci. Prudce ztráceli podporu veřejnosti a jejich rozsáhlá moc slábla. Vznikaly i další politické subjekty, antikomunistické, ku příkladu Demokratická strana Ukrajiny, Křesťansko-demokratická strana, Sociálně-demokratická strana a jiné.

1.3. Nezávislá Ukrajina

Hospodářsky vyčerpaný, neúspěšný v Afghánistánu a oslabený výbuchem Černobyli, se Sovětský svaz roku 1991 rozpadl (Marshall, 2018, str. 25). Ukrajina prohlásila nezávislost 24. srpna a skrze referendum podpořeného 92 % hlasů voličů a získala mezinárodní uznání. V Krymu se zúčastnilo voleb 67 % obyvatel, 54 % z nich hlasovalo pro uznání nezávislosti Ukrajiny s poloostrovem jako její součást (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 397). Tentokrát se Ukrajina dokázala odtrhnout od Ruska bez krveprolití, přesto se musela vypořádávat s vážnými následky (D'anieri, 2019, str. 1).

Ukrajinci si již demokraticky zvolili za svého prvního prezidenta bývalého komunistu Leonida Kravčuka, jež porazil demokrata a bývalého disidenta Vjačeslava Černovila. Politicky tedy žádná dekomunizace neproběhla, jelikož například dřívějším členům KSU zůstaly jejich pozice v parlamentu i vládě (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 398). Ukrajinská ekonomika byla po rozpadu SSSR v katastrofálním stavu. Ruku v ruce šly obrovsky vysoká inflace a rostoucí kriminalita (Mokryk, 2023, str. 102–103).

Separace od Ruské federace byla velmi obtížná i vzhledem k propletenému hospodářství Ukrajiny s Ruskem, avšak Ukrajincům se v průběhu času podařilo vytvořit samostatně fungující stát, byť byl ze začátku velmi slabý. Rusko se pokoušelo o zachování společných vojenských jednotek, jednotného trhu a měny. Přerušování hluboké integrace Ukrajiny a Ruské federace představovalo pro Moskvu hrozbu. Kravčuk byl proti a vehementně odmítal jakýkoliv kompromis ohledně suverenity Ukrajiny (D'anieri, 2019, str. 32).

V roce 1992 oznámil Kravčuk vytvoření námořních sil Ukrajiny v Černomořské flotile. Ruská federace byla vysoce nespokojená s tímto rozhodnutím a odmítala se vzdát svých pozic. O rok později prohlásili Rusové Sevastopol za svůj, což rozhořčila Ukrajince, kteří proti tomu protestovali. OSN (Organizace spojených národů) uznala připojení přístavu k Ruské federaci za právně neplatné. Nakonec si Rusko odneslo právo disponovat základnou v Sevastopolu (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 402).

Druhým prezidentem nezávislé Ukrajiny se stal v roce 1994 Leonid Kučma, následně byl zvolen podruhé v roce 1999. Záhadou však zůstává smrt Vjačeslava Černovila po automobilové nehodě pouhé čtyři dny po vyhlášení kandidatury na prezidenta. Mohlo se jednat o atentát,

Černovil údajně představoval příliš velkou hrozbou pro Kučmu (encyclopediaofukraine.com, 2015, *Chornovil Viacheslav*).

Kučma byl zvolen s nadějí, že se mu povede napravit ekonomickou nestabilitu. A přestože se ukrajinské hospodářství velmi pomalu vzpamatovávalo, Kučmovy slibované reformy se nenaplnily. Byl to právě Kučma, kdo vytvořil oligarchický systém, ve kterém si byli jedinci schopni vybudovat politickou moc a měni díky kriminálním žvlům. Kromě smrti Černovila zemřel také novinář Georgij Gongadze, opět velmi záhadnou smrtí (Mokryk, 2023, str. 102–105).

Mimo probíhající politického konfliktu ohledně Krymu, Černomořské flotily a Sevastopolu došlo ke sporům v oblasti obchodu a importu plynu. Důležité bylo Budapešťské memorandum z roku 1994, kdy se Ukrajina vzdala jaderného arzenálu výměnou za uznání své nezávislosti a suverenity ze strany USA a především Ruska⁷. Jaderné zbraně poté putovaly do Ruska na dekompozici. Jak již dnes víme, toto Rusku nezabránilo nárokovat si ukrajinská území o několik let později (theconversation.com, *Ukraine war: what is the Budapest Memorandum and why has Russia's invasion torn it up?*, 2022).

Určit, jakým směrem se tehdy ubírala, by bylo složité. Na jednu stranu byly podepisovány dohody s Ruskem, na druhé straně se země zapojila do programu NATO (Severoatlantická aliance) Partnerství pro mír, diplomaté také diskutovali o budoucí integraci s EU (Evropská unie) (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 406).

Okolo prezidentských voleb roku 2004 se točí mnoho kontroverze. Tehdy byla ukrajinská společnost zcela rozdělená. Hlavními protikandidáty byli Viktor Janukovyč a Viktor Juščenko. Janukovyč se orientoval na Rusko a podporu získal primárně od ruskojazyčných Ukrajinců z Donbasu, a díky svým plánům na rozvoj v industriální oblasti. Juščenko, po boku s Julíí Tymošenkovou, byl proevropský, vzdělaný, rozuměl hospodářství a zabýval se ukrajinskými dějinami. Předvolební průzkumy předpověděly vítězství Juščenka, ten měl okolo 7–10 procent převahu, avšak Ústřední komise prohlásila Janukovyče za vítěze. Došlo k falzifikaci výsledků, někteří se to mohou pokusit popřít, ale účast voličů 102 % v jednom okrese v Luhanské oblasti, kde se volilo pro Janukovyče, toto tvrzení potvrzuje. Jednalo se o jasný případ korupce (Mokryk, 2023, str. 105–107). Lidé vyrazili do Kyjeva na Majdan proti nepravdivým výsledkům protestovat. Jak popisuje Radomyr Mokryk ve své knize *Hovory o Ukrajině*, protesty se obešly bez násilí, jejich cíl byl jasný-uznat volby za neplatné a provést nové hlasování (Mokryk, 2023, str. 105–108).

Na stranu demonstrantů se takřka postavili EU, USA i Kanada. Společně odmítli uznat Janukovyče za právoplatného prezidenta (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 409–412). Pod tlakem společnosti se konaly nové prezidentské volby o pár dní později. Jak bylo očekáváno, vyhrál Juščenko s 52 %. Na Oranžové revoluci, jak je dnes tehdejší demonstrace

⁷ Je důležité si uvědomit, že do té chvíle byla Ukrajina třetím největším držitelem jaderného arzenálu na světě.

nazývána, není nejpodstatnější výhra Juščenka, ale realita toho, že Ukrajina překonala postkomunismus a celému světu řekla, že chce do Evropy⁸ (Mokryk, 2023, str. 110).

Jušenko jakožto prezident a Tymošenkova v roli předsedkyně vlády nevyřešili situaci v Ukrajině, jak oba slibovali. Časem se cesty obou rozešly, a politici ztratili popularitu kvůli obviněním z korupce a nejednoznačným politickým sporům mezi nimi. V roce 2009 ruská ropná společnost Gazprom zastavila dodávky zemního plynu na Ukrajinu a do dalších zemí přes Ukrajinu, což vedlo k plynové krizi. Rostoucí napětí ve společnosti přimělo ukrajinský Naftogaz podepsat pro Ukrajinu nevýhodnou smlouvu s Ruskem, což údajně nařídila Tymošenkova. Tím se její jméno v očích společnosti ještě více pošpinilo (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 415).

Prezidentské volby v roce 2010, na rozdíl od těch v roce 2005, vedli dva kandidáti převážně orientovaní na Rusko - Tymošenkova a Janukovyč. Janukovyč volby nakonec přeci jen vyhrál. Ukrajinská společnost byla Juščenkem natolik zklamána, že mnozí tomuto faktu nevěnovali příliš velkou pozornost (Mokryk, 2023, str. 113). Janukovyč zahájil proces úplného vytlačení své oponentky Tymošenké z politiky prostřednictvím vyšetřování, která vyústila v její odsouzení k sedmi letům vězení (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 418). S nástupem Janukovyče se do vedení dostali také pochybní lidé s orientací na Rusko a oligarchy. V učebnicích byly odstraněny kapitoly popisující nepohodlné pasáže o Rusku, důraz byl na vztah s Ruskou federací, zatímco k EU udržovala vláda spíše neutrální postoj. Janukovyč podepsal s Ruskem např. smlouvu o prodloužení pobytu Černomorské flotily na poloostrově Krymu (Mokryk, 2023, str. 113–114). Prezidentovo rozhodnutí odklonit se od členství Ukrajiny v NATO vyvolalo rozhořčení především mezi studentstvem, kteří spolu s dalšími vyrazili protestovat do ulic. Tehdy se nejednalo o protesty většího rázu, šlo o snahu přeorientovat se opět na EU. Janukovyč totiž odmítl podepsat asociační smlouvu mezi EU a Ukrajinou, díky níž se měla země úzce integrovat se západem. Zlom nastal v noci 30. listopadu 2013, kdy se poprvé objevily ve zprávách záběry policistů, kteří mladé studenty na Majdanu brutálně mlátí. Společnost byla z drzosti vlády v šoku. Mladí, zranění studenti, místy i neplnoletí, se uchýlili do Mychajlovského kláštera, který jim sloužil jako přístřešek. Teprve příští den ráno v Kyjevě začalo to, čemu dnes říkáme Revoluce Důstojnosti (Mokryk, 2023, str. 115–118). Vzpoura společnosti proti tak ohavnému porušení lidských práv byla masivní. Protesty se rozšířily i do východních regionů Ukrajiny, které dříve Janukovyče podporovaly⁹, zatímco v těch západních protestující dokonce obsadili administrativní budovy (britannica.com, *The Maidan protest movement*, 2024). Jak vzpomíná Radomyr Mokryk, „*Lidé tam šli pro ten pocit solidarity a pro*

⁸Užitečnou statistiku nabízí také Centr Razumkova, podle jejichž průzkumu procento lidí, kteří si v prosinci roku 2005 přáli obnovit Sovětský svaz, činilo 20,4 %. Na tomto příkladu můžeme vidět, že pětina populace o návratu k Rusku uvažovala, nicméně číslo se do roku 2021 snížilo až na 9,9 %, a na podzim 2022 činilo už jen 2,7 % (razumkov.org.ua, Postoj Ukrajinců k SSSR (září–říjen 2022), 2022).

⁹Nelze však říci, že by v tuto chvíli byla ukrajinská společnost sjednocená. Na východě, v regionu Donbasu, a na Krymu, s převažující ruskou populací, vznikají i anti-majdany, které rozhodnutí Janukovyče podporují (Jelen, 2021, str. 113). Ano, v tuto chvíli v zemi převládaly prozápadní pohledy, nelze ale zatím mluvit o kompletní jednotnosti společnosti.

přesvědčení, že je nutné bránit své hodnoty, evropské hodnoty. A pokud stát používá sílu, tak je třeba se bránit silou. Demonstrující na Majdanu nikdy neeskalovali násilí, ale byli připraveni na něj reagovat.” (Mokryk, 2023, str. 119). Souhrnný počet obětí tehdejších událostí je 107. Dnes se jim také říká Nebeská setnina (tsatu.edu.ua, *Nebeská setnina...Jejich jména nebudou nikdy zapomenuta*, 2022). Janukovyč po měsících neutichajících protestů uprchl do Ruska přes Krym (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, str. 418, 2022).

Obr. 3: K potlačení tisíců demonstrujících v Kyjevě byly využity speciální pořádkové složky policie zvané Berkut. Dnes se jméno Berkut spojuje především s policejní brutalitou (kyivpost.com, 10 Years Later: Revolution of Dignity Highlights, 2024)

Kromě boje za lidská práva se ale jednalo i o boje proti vládě. Již nezávislá Ukrajina se dodnes neustále potýká s vážnými problémy, jako například s korupcí objevující se v důsledku oligarchického systému, který v mladé zemi vznikl v 90. letech minulého století při privatizaci. Tito oligarchové udržují úzké vztahy s politiky, podplácují je, a díky tomu jsou politická rozhodnutí přijata vždy v jejich prospěch. Jak Oranžová revoluce tak i Revoluce Důstojnosti se pokusily zkorumpované vůdce sesadit, jelikož Janukovyč, Tymošenkova i Juščenko se dostali k moci právě díky těmto vedlejším vlivům (Jelen, 2021, str. 113–114).

Odpor ukrajinské společnosti vůči integraci s Ruskem sousední stát nijak netěšil. Rusové využili situace, kdy byla Ukrajina oslabena událostmi z Kyjeva a útekem prezidenta a započali anexi Krymu. Ruský prezident Putin spouští kampaň, ve které nazývá změny ve vládě fašistickým převratem, terčem ukrajinských nacionalistů má údajně být ruskojazyčná populace a tím si vytváří záminku pro vojenský zásah (Jelen, 2021, str. 114). Na konci února 2014 Putin posílá na Krym „zelené mužíčky”¹⁰, ti obsadí krymský parlament a veškerá strategická místa,

¹⁰ Zelení mužíčci byli neozbrojení vojáci. Rusko odmítalo přiznat, že se jedná o jejich armádu a ozbrojence, bylo to součástí jejich strategie zvané maskirovka. Tyto hybridní taktiky mají za účel především šířit chaos, a když

vytváří novou vládu a v březnu je pod dozorem ozbrojenců provedeno referendum, které následné připojení Krymu k Ruské federaci ospravedlňuje. Avšak z pohledu Ruska se jednalo o záchrannou misi ruských občanů od ukrajinských fašistů. Výsledky „svobodného“ referenda o připojení Krymu k Rusku stanoví neuvěřitelných 97 % voličů, kteří souhlasí s odpojením Krymu (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, str. 419). Je důležité poznamenat hned několik věcí. Za prvé, referendum se konalo pod dohledem ozbrojených jednotek. Za druhé, v roce 1991 hlasovalo proti utvoření samostatné Ukrajiny s poloostrovem její součástí pouze 46 % Krymčanů. Ze studie prováděné Kyjevským Mezinárodním Sociologickým Institutem (KIIS) krátce před uprchnutím Janukovyče a anexí Krymu v roce 2014 víme, že se sjednocení Ukrajiny s Ruskem podporovalo jen 41 % Krymčanů (kiis.com.ua, *How relations between Ukraine and Russia should look like? Public opinion polls' results*, 2014). Tyto statistiky jen potvrzují falešnost ruského referenda. Za třetí, roku 1996 se podepsáním Budapešťského memoranda Rusko zavázalo nikdy nenarušit ukrajinské hranice. Vojenských vpádů na Krym suverenitu jiného státu jasně narušilo. Porušilo tím také mezinárodní právo, za což se dočkalo ekonomických sankcí od mezinárodních společenství jako je EU (Jelen, 2021, str. 114–115). Vzhledem k rychlosti ruské operace nestihly ukrajinské jednotky zareagovat a nebyly na ni zdaleka připraveny. Armáda nebyla na válku vycvičená, vláda po útěku Janukovyče nedokázala včas zareagovat, chyběla západní podpora a zkrátka nebyly dostatečné zdroje. Jediný stát uznávající Krym za součást Ruské federace je Rusko. Zbytek světa vnímá Rusy na Krymu jako okupanty cizí země (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, s. 419).

Scénář podobný tomu krymskému byl započat v regionu Donbasu v dubnu 2014. I tam ruská propaganda důkladně odvedla svou práci. Proruské jednotky s vojenskou podporou Ruska¹¹ obsadily administrativní budovy v Doněcku a Luhansku, prohlásily LLR (Luhanská lidová republika) a DLR (Doněcká lidová republika) a provedli referendum. Když znovu nahlédneme na statistiky od KIIS, sloučení regionu v jeden stát s Ruskem podporovalo značně nízké procento obyvatel - v Doněcku 33 % obyvatel, v Luhansku 24 % (kiis.com.ua, *How relations between Ukraine and Russia should look like? Public opinion polls' results*, 2014). Proti separatistům byly pochopitelně nasazeny ukrajinské jednotky,¹² kterým by se tehdy povedlo „občanské válce“, jak se situaci tehdy snažili vyobrazit Rusové, zamezit.¹³ Problém byl v tom, že se jednalo o akt ruské agrese. Proti ukrajinské armádě byla vyslána armáda Ruské federace, mnohem vybavenější a s moderními zbraněmi. EU a NATO přislíbily Ukrajině dovoz zbraní, později však ustoupily. V důsledku války v letech 2014-2015 zahynulo přes 8500 vojáků a

není zcela jasné kdo útočí na koho, naskytuje se možnost pro spekulace. Teprve v roce 2017 ruská strana uznala, že se jednalo o zásah z jejich strany (Jelen, 2021, str. 114).

¹¹ Jednalo se o místní z těchto regionů. V této oblasti si udržela i po rozpadu SSSR popularitu jak komunistická strana, tak Janukovyčova Strana regionů (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, s. 419).

¹² Do boje vstoupily i dobrovolníci, jako je Azov, a společnými silami dokázali vytlačit separatisty z města Slovjansk, důležitého strategického bodu. Postupovali dál i na Luhansk a Doněck až do zlomové chvíle v srpnu

¹³ V plánu bylo vytvořit konfederaci Novoruska, součástí níž měla být i Odesa. Ukrajinská strana však toto nedopustila, a Odesu ubránila.

civilistů, výrazně se zpomalil hospodářský a sociální růst a vzrostla inflace. Donbaský region, dříve prosperující a industrializovaný, zůstává problematickým dodnes (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, s. 419).

V důsledku Revoluce Důstojnosti byl zvolen nový prezident, Petro Porošenko. Julia Tymošenkova byla propuštěna z vězení. Národ byl znovu plný naděje na rozvoj státu, jelikož Porošenko byl silně západně orientovaný a zároveň ukrajinský vlastenec. Nicméně to byl další politik, který se ke své moci dostal díky penězům - sám Porošenko vlastní známou firmu na výrobu cukrovinek Roshen. Nebyl nijak výjimečný - ani on, ani jeho předchůdci nedokázali změnit zkorumpovaný systém a vyřešit „zamrzlý konflikt“ na východě Ukrajiny (Rychlík, 2022, str. 114).

Důvěra Ukrajinců k vládě se v době již nezávislé Ukrajiny značně snížila v důsledku endemické korupce ve státě. Prezidentské volby vyhrál v roce 2019 bývalý herec a televizní komik Volodymyr Zelenskyj především díky své anti-korupční kampani. Jeho herecká minulost je v souvislosti s jeho politickou kariérou úsměvná - ve svém komediálním pořadu si zahrál hlavní roli chudého učitele, který se stane prezidentem. Později se jím skutečně stal, ačkoli Zelenskyj sám se nikdy předtím v politice neangažoval. Jeho pověst byla negativně ovlivněna především spoluprací se známým oligarchou Kolomojským (britannica.com, *Volodymyr Zelensky*, 2023).

Ruská federace započala plnou invazi na Ukrajinu 24. února 2022. Ruská armáda páchá na ukrajinské půdě válečné zločiny, čímž porušuje Ženevské konvence. Vojáci nadále mučí, zabíjejí a unášejí tisíce lidí na okupovaných územích, jejich počínání mají za následek vážné ekologické problémy, taktéž zničili celé vesnice a města (britannica.com, *Volodymyr Zelensky*, 2023). Kremlin však válku označuje za speciální vojenskou operaci a tvrdí, že Ukrajina potřebuje denacifikaci a demilitarizaci. Jako námět ke vtrhnutí do cizí země používá ochranu ruskojazyčných obyvatel Ukrajiny a Ukrajinců na Donbase, se kterými prý ukrajinská vláda od roku 2014 špatně zachází. Na podporu Ukrajiny se postavila značná část světa. Ukrajinské armádě se podařilo za pomoci zbraní od západních států deokupovat některá území, také byly provedeny úspěšné zásahy v Charkovské a Chersonské oblasti (reuters.com, *Russia's Putin authorises 'special military operation' against Ukraine*, 2022).

Válka se ke konci nechýlí, ale Ukrajina se odmítá vzdát. Nehledě na mnohé vnitrostátní problémy a neurčitou budoucnost země statečně bojuje za svoji nezávislost od Ruska a s každou další generací hájí své lidské hodnoty (Rychlík, Zilynskyj, Magocsi, 2022, p. 424–432).

2. ANALÝZA DAT Z ROZHOVORŮ

2.1. Úvod k rozhovorům a jejich cíle

Dříve, než uvedu a zanalyzuji výsledky svého výzkumu, chtěla bych krátce představit celý proces. V průběhu 14 měsíců, od prosince 2022 do ledna 2024 jsem postupně kontaktovala jedenáct Ukrajinců s dotazem, zda by souhlasili se mnou udělat interview na téma Ukrajinsko-ruských vztahů. Deset z nich souhlasilo. Zprvu jsem plánovala udělat dvakrát takové množství rozhovorů, avšak jsem netušila, jak složité je hledání lidí ochotných mi pomoci. Mám mnoho známých, jelikož jsem sama Ukrajinka, mým cílem však bylo hovořit s jednotlivci z různých oblastí, s odlišnými životními zkušenostmi a pohledy na aktuální situaci.

Ted' Vás možná napadá, v čem se můj průzkum liší od ostatních, které se dnes provádí. Výborným zdrojem, ať už na průzkumy politické, ekonomické, volební a jiné je třeba ukrajinský Razumkov centre, který byl dokonce roku 2019 prohlášen za nejlepší think tank střední a východní Evropy (razumkov.org.ua, *Mission and Objectives*, 2024). Jejich průzkumy jsou detailní a přesné, podávají tvrdá data, která pochází z důvěryhodných zdrojů a jsou používána i politiky v kampaních. Je tu také Rating Group či IRI (Mezinárodní republikánský institut), zabývající se podobnou činností. Čím se tedy liší profesionálně zpracované průzkumy od toho mého?

Místo toho, abych vytvořila dotazník, obdržela spousty jednoslovných odpovědí a ze získaných dat vytvořila grafy a tabulky, jsem se rozhodla pro osobnější přístup. S každým respondentem jsem osobně mluvila, věnovala jsem všem tolik času, jak dlouho si přáli mluvit a navigovala je svými otázkami. Moje práce je unikátní nejen tím, že každému člověku jsem se věnovala zvlášť, a tím značně prohloubila jinak primitivní odpověď, kterou bych získala skrze dotazník, ale také tím, že spoustu informací, které názor či zkušenost člověka uvádí do širšího kontextu, dotazující běžně neobdrží. Pracovala jsem i s výsledky výzkumů z výše zmíněných organizací, jejichž data mi byla často nápomocná. Porovnávala jsem mnou získané informace s jejich, čímž jsem dokázala například objasnit odpovědi svých respondentů či dokázat pravdivost mých tvrzení. A přestože se v mém případě jednalo o značně nižší číslo respondentů než u organizací širšího měřítka, věřím, že můj průzkum je a bude přínosným právě tím, nakolik se věnuje každé otázce a jak moc pohlíží na detaily.

Svým respondentům jsem slíbila zachovat jejich identitu anonymní. Zaznamenala jsem pouze jejich pohlaví (s možností volby, zda chtějí, aby bylo uvedeno), rok narození, národnost (Ukrajina je domovem mnohým etnikům) a region, ze kterého pocházejí.

Přístup každého člověka se lišil. Původně jsem počítala s rozhovory na 15 až 20 minut, ale jak jsem v průběhu zjistila, většina lidí byla ochotna se rozpovídat a povědět mi mnohem více. Průměrná délka jednoho interview se tedy prodloužila na 50 minut, což celkově činí více jak 8 hodin strávených rozhovory, nepočítaje jejich zápis, přípravu, překlad a další.

Na schůzce či videohovoru jsem se ptala na otázky ohledně vztahu jedince, jeho rodiny a společnosti, ve které se běžně pohybuje, k Rusku do začátku plné invaze v únoru 2022. V další části jsem se ptala, jak se tento postoj změnil po invazi. Připojila jsem další, pomocné otázky.

S respondenty jsem vždy mluvila ukrajinsky, následně přeložila jejich odpovědi do češtiny a zaznamenala do Google Formuláře. Reakce na mé otázky byly různé. Lidem se běžně nenaskytne možnost mluvit o svých zkušenostech a názorech s někým, kdo je bude bedlivě poslouchat, proto někteří odpovídali velmi zdráhavě, většina však využila možnosti a mluvila o souvisejících i méně souvisejících věcech.

Povšimla jsem si, že lidé s vyšším vzděláním, jako třeba učitelé, toho většinou sdíleli mnoho. Jejich odpovědi byly promyšlené, komplexní. Na druhou stranu studenti a mladší jedinci se o své myšlenky příliš dělit nechtěli. Zejména při prvních třech rozhovorech jsem se setkala s několika nechápavými pohledy, což naznačilo, že některé otázky je třeba formulovat jasněji.

Něco, s čím jsem nepředpokládala, bylo, že lidé, s nimiž jsem se znala osobně, budou poupravovat své odpovědi tak, aby zdánlivě odpovídaly mému osobního přesvědčení, nebo tomu, co si mysleli, že bych považovala za přijatelnou odpověď. Pokoušela jsem se proto soustředit i na intonaci v projevu, uvědomovat si, zda třeba dotazovaní odpovídali s jistotou v hlase. V případě, kdy jsem nebyla na 100 % přesvědčená o pravdivosti odpovědi, jsem otázku opakovala, dovysvětlila. Ve většině případů nakonec odpověděli na můj dotaz. Rozhodně jsem si ale rychle uvědomila, že nestrannost je důležitý aspekt, na který musím dávat větší důraz.

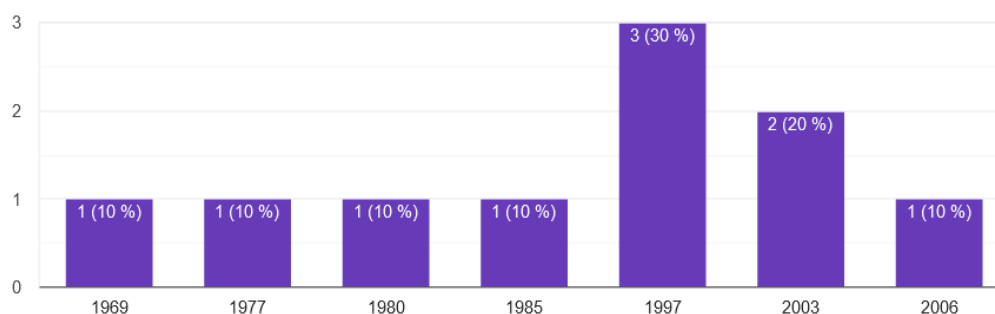
2.2. Pohlaví, věk, národnost a region

Začala jsem s jednoduššími otázkami. Prvně jsem se zeptala na pohlaví. Přesně 50 % z dotazovaných se identifikuje jako ženy, 50 % jako muži. Nikdo z deseti lidí neodmítl sdělit svou genderovou identitu a nikdo se neidentifikuje jako transgender/nebinární. Všichni dotazovaní se hlásí k ukrajinské národnosti, nikdo nepatří k jiné národnostní skupině žijící na území Ukrajiny.

Při hledání osob, které pocházely z různých částí Ukrajiny, jsem byla poměrně úspěšná. Čtyři lidé pochází z centrální části, tři z východní a tři ze západní. Oficiálně je Ukrajina dělena na 27 oblastí včetně jedné autonomní republiky Krym, přičemž celý poloostrov a velká část Zaporožské, Doněcké, Luhanské i Chersonské oblasti, nepočítaje však významné město Cherson, které se podařilo na podzim 2022 deokupovat, jsou v době, kdy je tato práce psaná, pod ruskou okupací. Tři mí respondenti pochází z Ivanofrankivské oblasti, zbylých sedm lidí z oblasti Chmelnycké, Charkovské, Kyjevské, Oděské, Poltavské a Doněcké, přičemž jeden člověk se s rodinou přestěhoval z Ivano-Frankivska na Krym v roce 2005. Jak již víme z první části mé práce, různé části Ukrajiny mají vlastní historii. Obecně lze říci, že ty, které se nachází ve východní části Ukrajiny, byly značně více ovlivněny Ruskem vzhledem k jejich

zeměpisné poloze. Jedná se třeba o oblast Donbasu. Naopak ty západní, kde se nachází např. město Lviv¹⁴, byly součástí Polska. Právě tam se rodila nacionalistická hnutí a partyzánská vojska. Část Ukrajiny, ve které člověk vyrůstá, má následně velký vliv na mnohé, ať už je to jazyk, kterým mluví, odlišná rodinná historie, vztah k Rusku, na což se nejvíce zaměřuji v této práci, nebo dokonce vnímání událostí roku 2014. I na tyto okolnosti беру v mé práci ohled.

Co se týče věkových kategorií mých respondentů - nejstraší osobě narozené v roce 1969, bude tento rok 55 let, zatímco nejmladší osoba se narodila roku 2006, tím pádem oslaví své osmnáctiny tento rok. Mluvila jsem se třemi lidmi v rozmezí 39 až 47 let (narození mezi lety 1977 až 1985). Třem dotazovaným bude tento rok 27 (1997), dvěma bude 21 (2003). Průměrný věk mých respondentů tedy činí 33 let, což znamená, že většina byla narozena ke konci či po rozpadu SSSR. Fakt, že většina lidí nezažila dobu Sovětské nadvlády, anebo její poslední roky, má samozřejmě vliv na jejich vnímání vztahu Ukrajiny k Rusku. Postoj člověka, jež zažil tu či onu historickou událost, bude jistě razantnější než člověka, který o ní slyšel od prarodičů a ve škole. Proto jsem se místy, především u otázek týkajících se minulosti, setkávala s nejistotou.

Obr. 4: Osa x na grafu výše představuje roky narození respondentů, zatímco osa y udává četnost lidí s narozením v daném roce.

2.3. Vztah k Rusku do plné invaze 2022

Na otázku „*Jakým způsobem vnímala společnost kolem vás Rusko ve vašem dětství?*” si mnozí nebyli jisti, jak odpovědět. Potřebovali konkrétnější možnosti odpovědí. „Neutrálně”, s určitou nejistotou v hlase, odpovědělo šest lidí. Dva uvedli „negativně” a dva spíše „pozitivně”.

Je zajímavé, že odpovědi respondentů na tento dotaz se často shodovaly s jejich vlastními vztahy k Rusku, které popsali později. Lidé ze západní Ukrajiny byli více sebevědomí ve svých

¹⁴ S rusifikovanými překlady ukrajinských měst Lvov, Kyjev nebo třeba Oděssa se setkáváme často nejen v médiích, ale i v odborné literatuře. Avšak správná forma je právě Lviv, Kyjiv a Odesa, názvy odvozené z ukrajinštiny. Tuto problematiku popisuje třeba článek „*New trends in Nordic Socio-onomastics*” (nordicsocioonomastics.org, *New Trends in Nordic Socio-onomastics*, 2022).

odpovědích a vždy odpověděli „negativně“. Tito dva respondenti využili příležitosti sdělit své zkušenosti a traumata, která zažili jejich předci sovětskou vládou. Převyprávěli mi příběh prarodičů a jejich deportace za doby Stalina, mluvili také o Holodomoru, který Sověti na Ukrajině způsobili ve třicátých letech a během represí. Ukrajinci, kteří vyrůstali v prostředí s negativním vztahem k Rusku, pocházeli z rodin, jejichž členové se dělili se svými potomky a mladšími generacemi o své zkušenosti s režimem. Vylíčili jim díky tomu režimem nezkreslenou historii, o které se běžně nemluví. Na druhou stranu lidé ze společností s původně „neutrálním“ nebo „pozitivnějším“ přístupem k Rusku váhali a své odpovědi několikrát přehodnocovali. Zřídka se zmiňovali o své rodinné historii. Na tomto příkladu můžeme vidět, nakolik efektivní sovětská cenzura opravdu byla - natolik, že osoba bez příbuzných, kteří by ji ukázali realitu režimu, často nedokázala najít důvod, proč by se měla od imperialistického souseda odvrátit.

Druhá otázka se rovněž týkala vnímání Ruska, tentokrát se zaměřovala na to, jak byla respondentům představena ruská kultura a Ukrajinsko-ruské historické vztahy ve škole. Tentokrát se odpovědi lišily. Z deseti dotazovaných dva uvedli „pozitivně“, pět „neutrálně“, a pouze jeden člověk odpověděl „negativně“, přičemž se jedná o osobu narozenou roku 2003, což znamená, že do školy chodila až po rozpadu SSSR a po událostech Oranžové revoluce. V době její školní docházky se také staly události roku 2014, tím pádem měla širší povědomí o ruské agresi. Tento argument mohu podpořit tím, co jsem se dozvěděla od jiné osoby. Respondent vysvětlil, že školní osnovy, které do pádu Sovětského svazu roku 1991 ruskou kulturu obdivovaly, byly změněny v době nezávislé Ukrajiny. Pověděl mi následující:

„Až do roku 1991 nám ve škole vždy vychvalovali SSSR za velké úspěchy, zejména za vítězství ve druhé světové válce. Po rozpadu Svazu, tehdy jsem chodila na univerzitu, vznikla mezi studenty a profesory nepříjemná situace. Mnozí z nich přednášeli v ruštině, nyní byli nuceni přejít na ukrajinštinu, kterou mluvit neuměli. Bylo to také poprvé, kdy jsme se učili o Holodomoru roku 1933 tak, jak se skutečně stal - jako o úmyslném Stalinově genocidním aktu. Do té doby to školy vždycky sváděly na špatnou úrodu.“ Respondent původem z Doněcku, který se nachází na Ukrajinsko-ruských hranicích, se svěřil se zkušeností ze školních let, kdy byly děti takřka nuceny na znamení cti pochodovat kolem Stalinovy sochy. Z informací od respondenta je zřejmé, že Rusko bylo vnímáno jako velkolepé, úctyhodné impérium, které je třeba respektovat.

Jeden z mých respondentů ve svých odpovědích značně vynikal. Pochází z centrální Ukrajiny a otevřeně se hlásí k pravoslavné církvi, což je fakt, který mi osobně sdělil a považoval za důležitý¹⁵. Tento respondent neodpověděl na mou otázku ohledně toho, jak mu bylo SSSR ve

¹⁵ Dotazovaný vynikal především ve svých netradičních, velmi kontroverzních názorech. Nelze říci, že je to právě pravoslavná církev, co má na postoje člověka tak výrazný vliv, avšak respondent považuje svou víru za zásadní pro utvoření vlastních názorů, vychází z ní. Náboženství je důležitou součástí jeho osobnosti, a přestože se za ním neskrývá celá podstata jeho vnímání, je třeba tento fakt brát v potaz při čtení jeho odpovědí.

škole vyobrazeno napřímo jako ostatní tazatelé, dokonce ani podruhé, co jsem otázku zopakovala. Zaměřil se spíše na to, aby mi mohl vysvětlit, jak on osobně považuje ruské spisovatele za „geniální“. Dostojevského uvedl jako příklad. Došli jsme k závěru, že školní osnovy v jeho mladých letech byly plné ruských autorů.

V hned následující otázce jsem se zeptala konkrétně na SSSR, jak jim byl představen ve škole. Obdržela jsem tři „převážně neutrálně“, tři „pozitivně“ a žádnou „negativně“ odpověď. Osoba ze západní Ukrajiny mi pověděla, že ve škole jim vyobrazovali SSSR z obou stran - jak tu pozitivní, tak i negativní. Dva lidé se opět zmínili o tom, jak se školní osnovy změnily po rozpadu Svazu, tím pádem se o něm od roku 1991 mluvilo negativně. Velmi mě zajímalo, co mi poví osoba z Doněcka, nicméně ta konstatovala, že ze svých školních let si nic o SSSR nevybavuje, což je velmi zvláštní. Jeden respondent z centrální Ukrajiny opět považoval za nejlepší interpretovat mou otázku vlastním způsobem a uvedl, že „sovětská ekonomika a politika byly skvělé, poskytovaly pracovní příležitosti, fungující policii, žádnou korupci a vysokou industrializaci“, ale nesouhlasí s komunismem a jeho ideologií - ty označil za příšerné.

S nulovou korupcí však objektivně nelze souhlasit. Podíváme-li se, třeba, na již starší článek z Washington Post o korupci v SSSR, dozvíme se například to, že „běžný člověk potřebuje úplatek, aby si mohl koupit telefon nebo čerstvé ovoce, stejně jako aby si zajistil suroviny pro zemědělskou produkci nebo výrobu“ (*„bribery is required by the common man to buy a telephone or fresh fruit as well as to secure raw materials for farm production or manufacturing“*) (washingtonpost.com, USSR Corruption: An Insider's View, 1984). Konstatin Simis, investigativní reportér, který se pokusil napsat knihu o korupci, nazývá SSSR státem, který se za 63 let své existence proměnil v zemi, „kterou až do morku kostí rozežírá korupce“ (washingtonpost.com, *USSR Corruption: An Insider's View*, 1984).

Abych lehce prověřila povědomí mých respondentů o počínání režimu na území Ukrajiny v minulosti, zeptala jsem se jich: „*Učili jste se otevřeně o historii událostí, které se odehrály v letech 1932–33, 1921–23, 1946–47 na Ukrajině? Co si o tom pamatujete?*“. Neprozradila jsem jim ale, že se jedná o uměle vyvolané hladomory režimem, které zabily miliony lidí. I takové události je třeba udržovat v paměti, když si vytváříte názor na režim. Faktem však zůstává, že propaganda SSSR pracovala důkladně nad skrytím těchto zločinů proti lidskosti, v těchto případech zejména. Někteří byli otázkou zaskočení, někteří se potřebovala ujistit, zda si pamatují správně. Někteří netušili, na co se jich ptám, jiní věděli okamžitě. Respondenti z Krymu, Ivano-Frankivska a Odesy byli o událostech vyučováni ve škole a věděli. Respondent z Kyjeva má povědomí o datumech ze školy, ale nepamatuje si, o co se jednalo. Osoba z centrální Ukrajiny mi pověděla, že o hladomoru se ve škole mluvilo jako o něčem, co se stalo přirozeně, kvůli neúrodě. Je to už podruhé, co jsem se setkala od respondentů s podobným tvrzením - „*úroda byla v těchto letech špatná*“. Jak dále vysvětlila, byla to její babička, přeživší

těchto tragických událostí, která jí vysvětlila opravdovou historii. Od ní se dozvěděla, že se jednalo o cílenou genocidu, která byla vytvořena v politických zájmech vedení v Moskvě¹⁶.

Další otázka se zaměřovala na to, jaký vztah měla respondentova rodina k rusko-ukrajinské historii, k ruské vládě a ideologii do plné invaze roku 2022. Nikdo mi neřekl, že k Rusku měly jejich rodiny pozitivní vztah, většina (pět lidí) měla neutrální, nebo negativní (taktéž pět lidí). Většinou jsem se setkala s tím, že jejich rodiny neměly žádný konkrétní postoj. U členů rodin respondenta z Odesy převládalo povědomí, jak sami popsali, o „mocné ruské kultuře“, ke které měli respekt a považovali ji za úctyhodnou, někdy vedli debaty na témata jako připojení k Rusku, co se územního hlediska týče, ale šlo spíše o teoretické úvahy než o skutečné záměry. Narazila jsem na zajímavou statistiku, podle které při výzkumu na otázku, zda si člověk přeje obnovení Sovětského svazu, nejmenší procento odpovědí „ne“ pocházelo právě z jižní části Ukrajiny¹⁷, odkud respondentova rodina pochází. Naopak odpověď „ano, ale uvědomuji si, že v současné době to není možné“ byla v tomto regionu nejčastější - 24 %. Ve zbytku Ukrajiny číslo činí v průměru 9,3 % (razumkov.org.ua, *Postoj Ukrajinců k SSSR (září–říjen)*, 2022). Respondenta z Poltavy, centrální Ukrajiny, otec sloužil v ruské armádě a měl k Rusku očividně pozitivní vztah. Svůj postoj prý změnil teprve po tom, co „pravda vyšla najevo“ (nebylo specifikováno), a téma Ruska se nadále v rodině nerozebíralo, aby nemuseli čelit nepříjemnostem. Zaskočila mě odpověď osoby z Chmelnycka, která byla velmi konkrétní a znepokojivá. Uvedl, že jeho rodina neměla, a doteď nemá vyhrazený postoj k Rusku, nicméně neschvaluje takzvaný „etnofinanční klan, který se zmocnil vlády nad Ruskem“, a zdůraznil, že Rusové jsou ve své podstatě skvělí, pozitivní lidé.

Povšimněme si, že přestože většina lidí se učila ve škole o SSSR převážně z té pozitivní, případně neutrální stránky, jejich rodiny měly k režimu vztah negativní nebo neutrální. Byly to většinou rodiny původem ze západních oblastí, které se odvracely od Ruska a učily své děti o nepřátelském státu, často i národu. Ty z centrálních a východních většinou postoj neměly, důvodem může být přísná cenzura nebo to, že režim po většinu své existence zkrátka kritiku státu nepovoloval.

Mluvit veřejně o svém postoji vůči Rusku mohlo být, a stále je, velmi riskantní. Někteří z respondentů například mají v Rusku příbuzné, vztah s nimiž se jim časem velmi zkomplikoval.

¹⁶ Je zajímavé, že nehledě na znalost historie chování Ruska k Ukrajině osoba měla k Rusku až do plné invaze v roce 2022 neutrální vztah, zatímco lidé se západu Ukrajiny tyto znalosti od prarodičů měli také, ale vztah měli většinou negativní. A to i s přihlédnutím na fakt, že holodomor zasáhl západní oblasti značně méně, než ty východní a centrální.

¹⁷ Celkem se jedná o 72,1 %, což rozhodně není málo, avšak v porovnání se západem Ukrajiny (93 %), centrem (88,7 %) a východem (80,9 %) je viditelně nižší.

Existují také případy, kdy lidé mizeli, nebo náhle zemřeli z neznámých důvodů¹⁸ po tom, co vyjádřili nepopulární postoj, třeba ten proukrajinský. Jak víme z kapitoly Nezávislá Ukrajina, mnozí třeba zemřeli protestujíc proti integraci s Ruskem na Majdanu v roce 2014. Zeptala jsem se tedy, zda mohli mluvit otevřeně o svých politických názorech ohledně rusko-ukrajinských vztahů s kolegy či spolužáky. Devět z deseti lidí mi pověděli že ano, mohli, a neviděli v tom žádnou hrozbu. Jediný člověk, který své názory nesdělával, je respondent z Krymu. Poloostrov byl v roce 2014 Ruskem anektován, tehdy i dnes jsou jeho obyvatelé striktně monitorováni a ruská propaganda zde pracuje velmi důkladně. Vyjadřovat své názory, především pro-ukrajinské, je hazardování s bezpečím, kterého se odmítá účastnit. Člověk z Chmelnycka vysvětlil, že se s kolegy o těchto tématech bavil. Uvedl, že už od roku 2004, po Oranžové revoluce, on i jeho kolegové věděli o blížícím se nebezpečí. Vysvětlil, že byli přesvědčení, že ukrajinská vláda si byla ruských záměrů vědoma, nepodnikla však potřebné kroky k jejich zastavení. Ze získaných informací lze s jistotou usoudit, že vyjádřit svůj názor na kontroverzní téma bylo na většině území Ukrajiny, vyjma okupovaných oblastí, vcelku bezpečné.

Profese mých dotazovaných do začátku plné invaze roku 2022 byli učitelé dějepisu (tři osoby), podnikatel - majitel obchodu, učitel a lektor pro výuku jazyků v jedné osobě, osobní trenér, nemocniční pracovník a pastor pravoslavné církve. Tuto otázku jsem položila, abych zjistila, zda válka ovlivnila jejich profesní dráhu. Tímto se budu zabývat později.

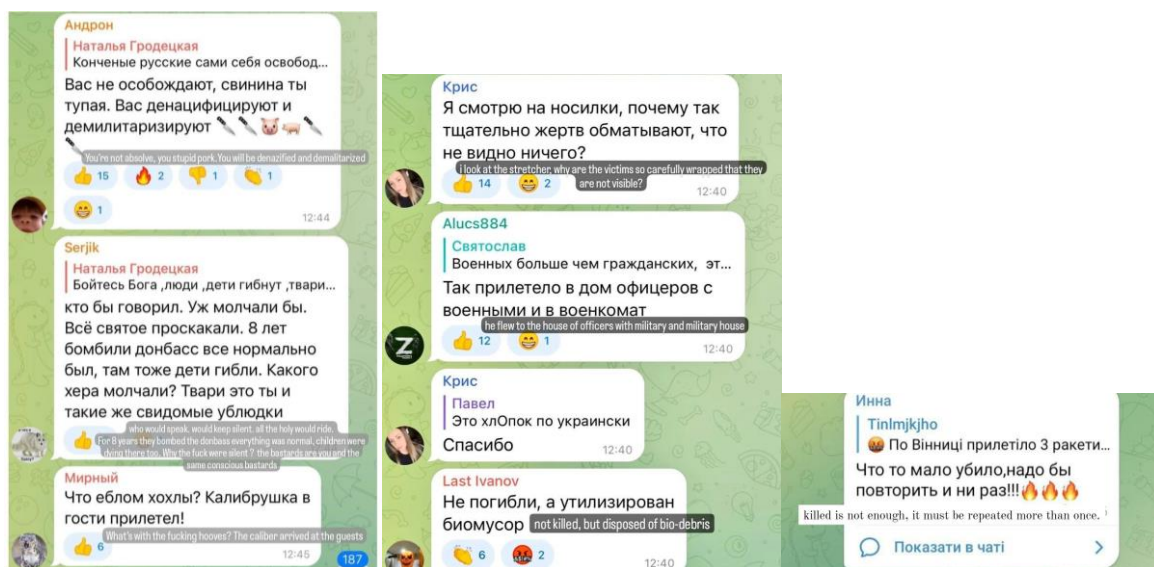
Jako poslední věc v této části jsem se zeptala respondentů na osobní názory k diskutovaným tématům, neboli jaký měli postoj k Rusku, jejich kultuře, historickým vztahům s Ukrajinou a ideologii do začátku války v roce 2022. Cílem této otázky bylo vyhledat data, která bych mohla analyzovat a komparovat, nikoliv přesvědčit čtenáře, že již do ruské invaze v roce 2022 všichni obyvatelé Ukrajiny jednomyslně Rusko odmítali. Proto jsem také všechny pobídla, aby mi pověděli pravdu, leč se mohla zdát, že v době, kdy jsme interview vedli, je pravda naprosto nepřijatelná¹⁹. Dva lidé k Rusku zkrátka neměli vztah. Téma Rusko-ukrajinských vztahů jim bylo lhostejné. Jedná se o dvojici lidí, kteří mezi sebou očividně nemají podobnosti - jedním z nich je učitel a lektor, druhý je student univerzity. Jeden z nich pochází z centrální a druhý ze západní Ukrajiny. Na tomto příkladu je tedy obtížné dohledat spojitost. Nejmladší respondent z centrální Ukrajiny rozdělil svůj postoj procentuálně. Pověděl mi, že „na 70 % jsem vnímal Rusko negativně, na zbylých 30 % pozitivně“. Důležité je, například, že lidé, kteří uvedli svou profesi jakožto učitelé (tři), měli již před plnou invazí roku 2022 velmi negativní vztah k Rusku. Při vypravování se často odkazovali na své znalosti z historie a odůvodňovali tím své názory. Jeden z nich uvedl, že ještě do úplné invaze Ruska roku 2022 měl postoj k tomuto východnímu

¹⁸ Tyto případy jsou četné jak na ukrajinské, tak na ruské straně. Jak jsem popsala výše v teoretické části, za podobný incident mnozí považují smrt politika Černovila, protivníka v prezidentských volbách 1999 proti ruský orientovanému Kučmovi. Nebo také smrt novináře Gongadzeho.

¹⁹ Od začátku událostí roku 2022 jsou jakékoliv projevy náchyllosti k Rusku širokou veřejností razantně odsuzovány. Ve spoustě případů zasahuje i Bezpečnostní služba Ukrajiny, která proruské výroky nepovoluje. S mladšími jedinci vedou spíše konzultace, zatímco u dospělých může dojít i k zatýkání.

sousedovi velmi negativní, vnímal Rusy jakožto destruktivní národ s nemorálními úmysly a přál si být na nich nezávislý na nich. Z jmenovaného případu lze vyčíst, že lidé s vyšším vzděláním či zkrátka zájmem o historii již před invazí vnímali Rusko tak, jak ho vnímá většina dnes. Tři lidé určili rok 2014 za svůj zlomový moment, neboli rok, kdy se jejich neutrální postoj změnil. Respondent z Krymu s rodinou zůstal na poloostrově, jelikož věřil, že ukrajinské armádě se podaří „zelené mužíčky“ zneškodnit a získat nad autonomní republikou kontrolu zpět. Až když viděl, že z ukrajinské strany nejsou žádné snahy navrátit ztracené území, vzdal se svých nadějí.²⁰ S velkým zklamáním ohledně ukrajinské vlády musel přijmout ruské občanství a zvyknout si na nově nastavený režim. V tomtéž roce ztratil svůj malý podnik, svobodu slova a víru v návrat Krymu k Ukrajině. Respondent z Doněcka se mi svěřil se svým příběhem evakuace. Vysvětlil, že kvůli ostřelování musel se svou rodinou, včetně několika měsíčního syna, opustit dům, jenž byl vzápětí zničen. Veškerý svůj majetek ponechali v Doněcku a evakovali se do Lvova. Otec respondenta byl zavražděn ruskou armádou a matka deportována do Ruska. Jejich vesnice byla zničena a zůstává pod Ruskou kontrolou dodnes. Po těchto zkušenost měla osoba k Rusku velmi negativní vztah.

Respondent z Chmelnycka zopakoval své přesvědčení o tom, že v Kremlu vládl a doteď vládne „klan“, který způsobuje veškeré škody. Rusy vnímá jakožto optimistické, skvělé lidi, kteří doplácí za chování zmíněného klanu, a nenesou vinu za dnešní dění na Ukrajině. Pojďme si tedy na následujících fotografiích ruského chatu ukázat, jak Rusové reagují například na ostřelování civilistů na Ukrajině ze 14. 7. 2022.

Obr. 5: Snímky obrazovek ruského chatu, pořízeno uživatelem sociální sítě X po ruském ostřelování města Vinnycja. Anglické překlady jsou nepřesné, zde jsou mnou vytvořené, české překlady: „Vás nikdo neosvobozuje, prasata hloupá. Procházíte denacifikací a demobilizací (emoji prasete, nože)“; „Kdo by to byl řekl. Měli byste mlčet. 8 let jste bombardovali Donbas, na nic jste si nestěžovali, tam také umíraly děti. Proč jste sakra mlčeli?“

²⁰ Jak popisují v kapitole „Nezávislá Ukrajina“, nejasná politická situace po útěku prezidenta Janukovyče do Moskvy, oslabená po událostech na Majdanu společnost a nepřipravenost ukrajinské armády znemožnily boj o návrat poloostrova.

Jsou to bastardi (zemřelí Ukrajinci), tak jako ostatní“; „Co se stalo vaší držce, chochlové (hrubý výraz, kterým rusové obvolávají Ukrajinu)? Kalibr (ruská raketa) přijel na návštěvu!“; „Koukám na nosítka (z fotografií), proč jsou oběti tak pečlivě schovány, copak, už nejsou k rozpoznání?“; (Předešlý uživatel poukázal na to, že byli zabiti civilisté) „Vždyť to přilétlo na dům ukrajinských officerů s vojáky a vojenský komisariát“; „Oni (Ukrajinci) neuměli, byli jsme jen zbaveni bioodpadu“; „Zemřelo málo lidí, mělo by se to opakovat znovu, mnohokrát!!!“. Tyto zprávy jsou doprovázeny sprostými výrazy, které jsem se rozhodla do svých překladů nezahrnovat. Jak lze ze snímků rozpoznat, podobná oznámení se setkala s množstvím souhlasných reakcí od ostatní ruských uživatelů (Twitter, 2022)

Věřím, že na základě obsahu těchto zpráv nelze nadále s jistotou tvrdit, že nemobilizovaní Rusové nenesou žádnou zodpovědnost za nelidské chování ruské armády.

Na závěr této části jsem se zeptala na citlivou otázku ohledně toho, jak válka rozpoutaná Rusy v roce 2022 respondenty a jejich okolí ovlivnila. Procento lidí, které v průzkumu pro Rating Group uvedli, že neutrpěli žádné přímé či nepřímé následky války, sahá totiž jen na 14 % (ratinggroup.ua, Jak změnila válka mě a zemi. Souhrn roku, 2023). Čtyři mí respondenti uvedli, že se stali uprchlíky, protože museli odjet do cizí země, aby se cítili v bezpečí. Dva lidé se přestěhovali na jiné bezpečnější místo v rámci Ukrajiny a jeden člověk se stal VVO (vnitřně vysídlená osoba)²¹. Z pohledu statistiky až 58 % lidí z východu Ukrajiny změnilo místo trvalého pobytu po 24. únoru kvůli válce (ratinggroup.ua, *Dvacátý čtvrtý celorepublikový průzkum „Ukrajina v době války“. Nálad a ekonomická situace obyvatelstva (5.–7. září 2023)*, 2023). Domy dvou lidí byly buďto poškozeny, nebo zcela zničeny v důsledku útoku z ruské strany. Dva lidé uvedli, že zažili těžká psychická traumata. Blízký přítel/člen rodiny jedné osoby zemřel v důsledku počínání ruské armády, zatímco nejlepší přítel druhé osoby byl nedobrovolně mobilizován do ukrajinské armády. Poslechla jsem příběh respondenta o jeho kamarádovi, který slouží v ukrajinské armádě. Před nějakou dobou byl zajat ruskými vojáky, což je vzhledem k nelidským podmínkám, v nichž jsou ukrajinští vojáci drženi, zdrcující. Vezměme si, například, co vypověděl zprávám bývalý velitel pluku Azov, dnes důstojník Sil pro speciální operace Maxim Zhorin po návratu vojáků z ruského zajetí. „*Практично всім, кого забрали, потрібна медична допомога, майже всі піддавалися тортурам, знущанням. Більшість тих, кого забрали, через те, що був брак їжі довгий час, – у них великі проблеми зі здоров'ям. У деяких людей є втрата ваги, навіть по 50 %*“ („Většina z těch, kterých jsme vrátili ze zajetí, potřebují lékařskou péči, téměř všichni byli mučeni, týráni. Většina těch, kteří byli vráceni, má kvůli dlouhodobé podvýživě velké zdravotní obtíže. Někteří lidé zhubli až o 50 % původní váhy“) (radiosvoboda.org, „Téměř všichni byli mučeni.“ Co víme o ruském zajetí azovských bojovníků a jejich propuštění?, 2022). Znáám teď také příběh o kompletně zničeném obchodním centru a za ním postaveném parkovišti, na který byla namířena ruská raketa. Vlna šířící se z epicentru výbuchu byla zřejmě tak silná, že se rozbila okna všech sousedních domů. Pád této střely zažil můj respondent, jehož domov se nacházel

²¹ Zatímco uprchlíci opustí hranice země, vnitřně vysídlené osoby většinou nemají prostředky pro náročné cesty, které by je čekaly. Příčinou může být zranění, nebo jim to neumožňuje prostředí, ve kterém se nachází, tak jako blokády cest.

pár kilometru od zmíněného obchodního centra. Zajímavé je, že jako jediný můj respondent z Chmelnycka tvrdil, že byl na válku, a vše co s ní souvisí, psychicky připraven.

2.4. Vztah k Rusku od začátku plné invaze 2022

Jakmile jsem se dozvěděla o postoji svých respondentů k Rusku před vypuknutím plné invaze roku 2022, začala jsem jim klást podobné otázky vztahující se k dnešní době. První otázka na mém seznamu zněla: „*Jakým způsobem vnímá společnost kolem vás Rusko v současné době?*“. Položila jsem ji s očekáváním, že vyjádření respondentů se po prožitých událostech partnerě změní. Tentokrát mi až sedm lidí řeklo rázně „negativně“, oproti dvěma, kteří mi poskytli tutéž odpověď jako v předešlé části. Tito lidé vysvětlili, že nenávisť k Rusku v jejich prostředí je dnes opravdu velmi, velmi silná. Chybí jakákoliv sympatie vůči Rusům právě kvůli všem nelidským činům, kterých se na území Ukrajiny dopustili.

Obr. 6: Fotografie z města Buča nacházejícího se nedaleko Kyjeva, které okupovali do dubna 2022 Rusové. Po jeho deokupaci byly nalezeny masové hroby, mrtvá těla lidí se svázanými rukama na ulici, celkem bylo nalezeno přes 400 těl (usatoday.com, Atrocities near Kyiv fuel global outrage. Will it be a tipping point in the war?, 2022).

Se vzrůstající nenávistí k Rusku Ukrajina zaznamenává rekordní nárůst proevropských nálad i hlasů podporujících vstup země do NATO. Výzkum z února 2023 tvrdí, že „V současné době 87 % dotázaných podporuje vstup Ukrajiny do Evropské unie, 86 % podporuje vstup do NATO“ (ratinggroup.ua, *Komplexní studie: Jak válka změnila mě a zemi. Přehled roku, 2023*). Podporu vstupu Ukrajiny do NATO lze porovnat s jinou studií, která zkoumala, jak by Ukrajinci hlasovali v referendu o vstupu Ukrajiny do NATO, kdyby se konalo dnes (taktéž

únor 2023). 82 % populace tvrdí, že by hlasovalo pro vstup do NATO. Na tomto příkladu vidíme, že rozdíly v procentech různých průzkumů rozhodně existují, avšak rozdíl činí 6 %, což finální rozhodnutí společnosti jako celku nemění. Z tohoto průzkumu od IRI Ukraine jsou také k dispozici data o tom, že směrem ze západu na východ se toto číslo snižuje, přesto se zastavuje na asi 72 %. Opět zaznamenáváme výraznou změnu v náladách společnosti, avšak závěr zůstává stejný - Ukrajina patří do NATO (iri.org.ua, *Průzkum: vysoká důvěra v prezidenta Zelenského, rekordní podpora NATO, Ukrajinci budou rozhodovat o prioritách obnovy*, 2023).

Jedna dotazovaná osoba váhala. Nakonec řekla, že většina lidí v jejím okolí opravdu má k Rusku negativní vztah, avšak někteří zůstávají neutrální. Můj respondent z Krymu vysvětlil, že již do začátku plné ruské invaze 2022 byla značná část společnosti proti Rusku, a plná invaze tyto postoje nijak zásadně nezměnila. Tvrdí, že lidé, kteří do invaze podporovali Ukrajinu, ji nadále podporují, zatímco ti, kteří byli proruský orientovaní, zůstávají podle něj i nadále. Lišila se pouze odpověď mého respondenta z Chmelnycka. Vysvětlil, že jeho příbuzní v Rusku jsou v obtížné situaci, proto mu je jich líto. Dodal také, že mu je velmi líto ruských vojáků, které považuje za nevinné a za oběti etno-finančního klanu z Kremlu, jak jsem vysvětlila již dříve.

Respondentů, kteří stále studují, jsem se zeptala, zda školní osnovy od počátku války prošly změnou. Ze tří lidí, kterých se tato otázka týkala, dva tvrdí, že nezaznamenali žádné změny ve školních osnovách ohledně přístupu ve výuce k ruské kultuře a historii mezistátních vztahů Ruska a Ukrajiny. Zajímavé je, že student ze západu Ukrajiny vysvětlil, že v jejich univerzitě se rezolutně vyhýbají „*všemu, co se týče Ruska*“, což znamená, že pokud má nějaká záležitost souvislost se zmíněnou zemí - nedovolí si nic říct, dokonce ani slovo „rusko“ - které se vždy píše s malým písmenem.²²

Opět jsem se zeptala na vztah rodin respondentů k ruské historii, ideologii a vládě, tentokrát na současnost. Devět lidí uvedlo, že jejich rodiny mají k sousednímu státu jako celku negativní vztah. Výjimku z těchto devíti lidí tvoří rodina respondenta z Odesy, kdy se starší a mladší generace názorově rozchází. Mladší generace je jednoznačně záporně naladěná, zatímco prarodiče tvrdí, že „*situace není černobílá*“, a zájmy Ruska jaksi hájí. Další osoba vysvětlila, že její manžel a děti cítí k Rusku tak silný odpor, že odmítají cokoli, co s ním souvisí. Již nekoukají na dětské pohádky v ruštině, dříve mezi ukrajinskými dětmi tak rozšířené, nekupují produkty, jestliže pochází z Ruska, odmítají rusky mluvit, ruštinu poslouchat, třeba ve zprávách či jakkoliv jinak tolerovat. Dokonce respondent z Krymu má rodinu velmi záporně postavenou vůči Rusku, nesmí však tuto záležitost s nikým diskutovat, kromě výjimek, kvůli vlastnímu bezpečí. Matka jednoho z respondentů žije v Rusku, a nejspíš podlehla, jak sám respondent říká, silné ruské propagandě. Znamená to, že pravděpodobně věří v to, že rakety vyslané na

²² Národní komise pro standardy státního jazyka Ukrajiny povolila v neoficiálních textech používat slova „rusko, moskva, moskovie, ruská federace“ s malým písmenem (cambridge.ua, *Už není chybou psát „rusko“ s malým písmenem: jaké změny byly provedeny v pravidlech ukrajištiny?*, 2023).

porodnice a nemocnice jsou útokem ukrajinské strany, tak jak ruská média tvrdí²³. Rozhodli se tedy toto téma nerozebírat, aby udrželi mezi sebou zdravý vztah.

Odpovědi na otázku, zda mohou mí respondenti mluvit otevřeně o svých politických názorech ohledně Rusko-Ukrajinských vztahů s kolegy či spolužáky zůstávají většinově stejné. Osm lidí tvrdí že ano. Vyjma respondenta z anektovaného Krymu se ještě jeden člověk vyjádřil. Jedná se o člověka z Charkova, města na východě Ukrajiny, který se v současné době zabývá dobrovolnictvím na deokupovaných ukrajinskou armádou území. Tvrdí, že pro něj bývá obtížné vést plnohodnotnou konverzaci, jelikož někteří lidé jsou příliš velcí fanatici Ukrajiny, což se dále projevuje v jejich názorech a postojích. Respondent z Krymu mi pověděl, že do školy, kam chodí jeho dcera do první třídy, byli vzhledem k událostem roku 2022 přivedeni pod maskou psychologů lidé, kteří mají dětem vštěpit ruskou mentalitu a pozorně sledují, co děti říkají ohledně politických postojů svých rodičů. Na svou dceru apelují, aby se nikde ve škole a na veřejných místech nebavila o věcech, o kterých mluví rodiče doma. Proto pro něj i nadále nepřipadá úvahu se jakkoliv veřejně vyjadřovat.

„Jestliže jste kvůli plné ruské invazi roku 2022 ztratili práci, povedlo se Vám získat jiný stabilní zdroj příjmu?“ zněla má následující otázka. Jak víme z průzkumu od Rating Group, 15 % Ukrajinců, kteří měli práci do války, změnilo svou profesi. Až 25 % z původně pracujících dnes nepracuje, pouze 44 % pracuje běžným způsobem (ratinggroup.ua, *Dvacátý čtvrtý celorepublikový průzkum „Ukrajina v době války“*. *Nálady a ekonomická situace obyvatelstva* (5.–7. září 2023), 2023). Z mých deseti respondentů se k otázce vyjádřili čtyři lidé. Jeden člověk dohledal práci v zahraničí, jeden člověk práci ztratil, ale našel novou. Jednoho člověka pracovní pozice nebyla nijak ohrožena, a jeden člověk své profese osobního trenéra ponechal, aby se mohl věnovat dobrovolnickým akcím. Taktéž vede sociální síť, přes které jsem respondenta kontaktovala, na kterých šíří povědomí o problémech lidí z deokupovaných oblastí a lidem pomáhá.

Poslední porovnávací otázka v této sekci se zaměřovala na aktuální postoj respondentů k Ukrajinsko-ruským vztahům, a především k Rusům. Opět jsem všechny požádala o rozsáhlé odpovědi, abych mohla případné změny lépe porovnat. Pohlédneme-li nejprve na výsledky výzkumu od Rating Group, 81 % procent Ukrajinců má k Rusům chladný postoj. Jen 14 % zastává postoj neutrální, a pouhá 3 % mají postoj vřelý (ratinggroup.ua, *Komplexní studie: Jak válka změnila mě a zemi. Přehled roku*, 2023). Tato čísla jsou téměř identická datům nashromážděných mnou. Osm z deseti dotazovaných má jednoznačně negativní postoj k Rusku. Slovo „nenávisť“ se v jejich odpovědích objevovalo poměrně často. Často jsem se také setkávala s poznámkami na adresu samotného ruského národa, ke kterému taktéž chovali silnou nechuť až nenávisť. Obdržela jsem třeba i podrobný popis toho, jak by měla být Ruská federace

²³ Jako příklad mohu uvést 26. 5. 2023, kdy rusové zasáhli polikliniku v městě Dnipro balistickou raketou Iskander, raketových systémem S-300 nebo S-400. Budova byla téměř celá zničena, minimálně dva lidé zemřeli, 16 bylo hospitalizováno (24tv.ua, *To, čím Rusové udeřili na Dnipro: Ignat určil typ rakety*, 2023).

rozdělena na menší státy, které by byly pod kontrolou jiných zemí, aby bylo Rusko pod dohledem, tudíž zbavené moci. Podobné „plány” jsou dnes mezi uživateli internetu velmi populární. Tentýž člověk tvořil první ze dvou výjimek v jiné než negativní odpovědi na mou otázku. Věřil, že Rusové nejsou špatní lidé, jsou zkrátka „vymyté mozky”, a vyjádřil soucit s jejich národem. Respondent z Chmelnycka tvořil výjimku druhou. Dotazovaný považuje Ukrajinu a Rusko za bratrské národy. Popsal, že vnímá napadení Ukrajiny jako napadení na bratra. Toto tvrzení považuji za finální důkaz toho, že tato osoba podlehla ruské propagandě. Ještě v 40. a 50. letech za Stalinovy vlády, si komunisté pečlivě zakládali na šíření myšlenky internacionalismu a bratrství národů²⁴. Dnes již víme, že národy Ukrajiny a Ruska jsou velmi odlišné, a takzvané „bratrství”, které mělo popisovat jejich vztah, bylo jen strategickým krokem režimu. Tato idea pracovala ve prospěch Svazu, umožňovala jim získat ještě větší moc nad kontrolovaným územím Ukrajiny. Bratrství s Ruskem bylo Ukrajině takřka vnuceno. Z těchto důvodů je potřeba na respondentovu odpověď pohlížet s ohledem na historii.

Důležitý závěr poznatků z této otázky je ten, že valná většina Ukrajinců, v přepočtu asi 80 %, po událostech roku 2022 má k Rusům velmi negativní vztah. Ti, kteří mají postoj odlišný, si jsou vědomi hrozby ruského režimu. Výjimky, které nespádají ani do jedné z těchto kategorií, jsou většinově lidé, kteří se ztotožňují s tezemi ruské propagandy.

Na závěr této kapitoly jsem přidala dvě doplňující otázky. V době války se totiž vždy něco odehrává. Zeptala jsem se tedy respondentů, zda sledují za děním na frontě, jestli ano, tak z jakých zdrojů čerpají a jak často. Lidé často zmiňovali ukrajinské zpravodajské kanály na Telegramu či Viberu, tak jako je oficiální účet současného prezidenta Zelenského. Byla zmíněna i konkrétní webová stránka, [кореспондент.нет](http://korrespondent.net). Několik lidí se zmínilo o svých příbuzných z válečných oblastí, kteří jim podávají zprávy o aktuálním dění, jako jsou jejich příbuzní a kolegové sloužící jako vojáci, nebo dobrovolníci. Dva lidé čtou kanály vedené ruskou stranou, jelikož jejich města se v současné době nachází pod ruskou okupací, a žádný jiný zdroj informací není k dispozici. Jedna z těchto osob upřesnila, že nevěří všem informacím na 100 %. Jeden člověk projevil nedůvěru vůči vládou financovaným médiím a prohlásil, že se jedná o propagandu.

Lidé, kteří opustili Ukrajinu a stali se uprchlíky či vnitřně vysídlenými osobami mi odpověděli na otázku, zda se plánují vrátet domů následovně. Tři Ukrajinci řekli „ano”, jeden člověk si není jistý, a jeden člověk odpověděl „ne”, protože jejich domov už neexistuje.

2.5. Dopady války na užití jazyků

Jazyková otázka je dnes mezi Ukrajinci velmi aktuální. Jak píše v teoretické části, Ukrajina si prošla za dob Sovětského svazu nucenou rusifikací, která vedla k částečné ztrátě nacionální

²⁴ viz USSR Součástí Sovětského Svazu (1921–1990).

identity Ukrajinců. Ukrajinci byli, a dodnes jsou primárně v ruské literatuře, vyobrazováni jako Rusům podřadný národ, který se dorozumívá jakýmsi zvláštním nářečím ruštiny (Mokryk, 2023, str. 142). Dnes samozřejmě víme, že tomu tak není. Je známo, že jedním z kritérií, který musí národ splnit, aby mohl být označen za samostatný národ, je vyvinutý jedinečný jazyk, a Ukrajinci tento požadavek splňují - mají ukrajinštinu. Nicméně mnoho Ukrajinců vyrůstalo v převážně ruskojazyčném prostředí, ve kterém by se člověk, který nemluví rusky, mohl setkat s odsouzením ze strany společnosti, či dokonce diskriminací. Ruština byla Ukrajině vnucena, a navzdory všeobecnému přesvědčení některých lidí, není národním jazykem Ukrajiny. Jak vhodně poznamenal respondent z Odesy - už v roce 1996 bylo v konstituci Ukrajiny popsáno, že jediným oficiálním jazykem Ukrajiny je ukrajinština. Mnoho Ukrajinců dnes odmítá ruštinu používat, a dokonce mluvit s těmi, kdo se jí nadále dorozumívá. Druhá skupina - rusifikovaní Ukrajinci, kteří se odmítají vzdát jazyka, se často dostávají do debat a konfliktů s první skupinou lidí, a naopak. Je ale také známo, že za první rok války až 45 % lidí, kteří původně mluvili rusky/oběma jazyky, začali v průběhu prvního roku války častěji mluvit ukrajinsky, 18 % z nich dnes mluví jen ukrajinsky. V roce 2023 až 82 % populace považovalo ukrajinštinu za svoji mateřštinu. Opět lze obecně říci, že západní oblasti země jsou více ukrajinsky mluvící (92 % rok 2023), než ty východní (20 % rok 2023), ale i třeba jižní (37 % rok 2023) (ratinggroup.ua, *Komplexní studie: Jak válka změnila mě a zemi. Přehled roku*, 2023). K ukrajištině se přiklonilo od začátku války nejvíce lidí z východu a jihu země, právě tam totiž nejvíce lidí mluvilo rusky. Takto se rozhodli nehledě na obtíže, které je v denním životě kvůli změně jazyka potkávají (ratinggroup.ua, *Komplexní studie: Jak válka změnila mě a zemi. Přehled roku*, 2023). Co se týče mých respondentů, pět z nich mluví pouze ukrajinsky. Další dva lidé mluví z větší části ukrajinsky, avšak přechází na ukrajinštinu v rozhovoru s příbuznými, svým dítětem, či jinými rusky mluvícími. Nikdo z mých respondentů nemluví pouze rusky. Nikdo také nemluví suržykem, což je směs obou jazyků v jednom. Tři lidé mluví běžně oběma jazyky, a přechází z jednoho na druhý, podle situace.

Tématu jazyka jsem se rozhodla držet ještě déle. Zeptala jsem se, zda vidí respondenti význam v přechodu na ukrajinštinu, a jestli ano, proč tomu tak je. Odpověď každého člověka, který odpověděl, se mírně lišila, a proto rozeberu každou z nich jednotlivě. Přibližně tři lidé se shodli na tom, že Ukrajinci by měli znát svůj rodný a jediný úřední jazyk, avšak každý má mít právo dorozumívat se jazykem vlastního výběru. Jedna z těchto osob vysvětlila, že na Ukrajině žijí lidé různých etnik s jedinečnými jazyky, kteří si zaslouží právo mluvit jazykem dle vlastního výběru. Jeden z respondentů mi sdělil, že v mládí mluvil ukrajinsky. Po svatbě se přestěhoval do převážně ruskojazyčného města a přešel na ruštinu. Dnes věří v tom, že všichni Ukrajinci by měli mluvit svým rodným jazykem, tedy ukrajinštinou. Později upřesnil, že situace je komplikovanější. Vysvětlit, že pro lidi je obtížné, aby sami od sebe přešli jiný jazyk, proto je zde důležitý zásah státu. Vláda by měla svým občanům poskytnout bezplatné jazykové kurzy, ukrajinizace, která dnes probíhá, by měla být pomalejším, klidnějším procesem. Tento názor sdílí i další osoba, která také věří, že ukrajinština je jediným jazykem, kterým by se mělo mezi Ukrajinci mluvit, ale až v budoucích generacích, až se jazyk vrátí mírnější cestou, ne násilně, jak se to podle respondenta děje v současnosti. Zbývající tři lidé se shodují, že ukrajinština by

měla být jediným jazykem mluveným mezi Ukrajinci. První osoba tvrdí, že je to jediný rodný jazyk, druhá uvádí, že by se ukrajinsky mělo mluvit už jen z úcty ke všem, kteří zemřeli v boji za to, aby Ukrajinci měli právo svobodně mluvit svým krásným jazykem.²⁵ Nikdy by však lidé neměli být k tomuto rozhodnutí nuceni. Třetí osoba mi pověděla, že „ukrajinština je jediný úřední jazyk a jediný jazyk, kterým by se na Ukrajině mělo mluvit. Nevidím důvod o tomto tématu vůbec diskutovat”.

2.6. Příběhy respondentů

Na konci každého rozhovoru jsem dala respondentům prostor k vyjádření se, k nasdílení svých zkušeností, týkající se války.

První osoba z Ivano-Frankivska tvrdí, že přerušila kontakt s příbuznými žijícími v Rusku, protože věří v dezinformační ruskou propagandu vytvořenou v Kremlu.

Další osoba popsala, v jakém neustálém strachu a nejistotě ohledně své budoucnosti každý den přežívá. V době, kdy tento rozhovor proběhl Ukrajinu dennodenně destabilizovaly nepřetržité údery ze strany Ruska na ukrajinské elektrárny. Vysvětlila, že i na západě Ukrajiny, daleko od fronty a relativně blízko polských hranic, bylo možné zaznamenat bezpilotní letouny Shahed, dodávané Rusku Íránem, nebo také rakety a helikoptéry.

Jedna z osob se společně se svou matkou přestěhovala do zahraničí, když válka začala. Její otec v Ukrajině zůstal, dnes je dobrovolník v ukrajinské armádě. Od svého odjezdu z domova se s otcem neviděli.

Mnoho informací jsem se dozvěděla od respondenta z Krymu, který se mi svěřoval se svými zkušenostmi ohledně života na anektovaném poloostrově. Sdílel se mnou příběh muže, se kterým se znal, jenž kvůli událostem roku 2022 Krym opustil a odjel do Německa. Jeho krymští sousedé kolektivně napsali dopis starostovi Krymu, ve kterém prohlásili muže za zrádce a požadovali, aby mu stát (Rusko) konfiskoval majetek. Vše jen z toho důvodu, že opustil „hranice Ruské federace”. Poblíž svého domu, nedaleko od moře, běžně vídává ruské bezpilotní letouny, které následně útočí na ukrajinská města. Respondent také potvrdil četné spekulace o tom, že ruská armáda se obává ukrajinského protiútoků. Uvedl, že na vlastní oči viděl, jak ruští vojáci kopou v Krymu zákopy. Zpráva byla o to aktuálnější s přihlédnutím na fakt, že se v té době, tedy v průběhu léta 2023 šířily informace podávané Ukrajinci, kteří tvrdili, že plánují deokupovat Krym. Plán doposud neuspěl, ale díky této informaci můžeme dnes s jistotou říci, že ruská armáda se obává potenciálu ukrajinské armády a cítí potřebu se na

²⁵ Toto je odkaz na disidentský ruch v 60. letech, ale také na UPA a ostatní partyzánská vojska. Viz USSR Součástí Sovětského svazu (1921–1990).

budoucí útoky řádně připravit. Respondent je také přesvědčen, že zhruba 40 % krymské populace stále i po deseti letech od anexe podporuje navrácení poloostrova Ukrajině.

Manžel jedné respondentky je voják v ukrajinské armádě, tvrdí, že přerušili jakýkoliv kontakt s příbuznými v Rusku. Osoba se svěřila, že se velmi obává o budoucnost rodiny. Postrádá v životě jakoukoliv jistotu, nedokáže si plánovat budoucnost, její život se zkrátka odvíjí od aktuální situace.

Respondent pracující jako učitel v Odese vyprávěl o prostředí, ve kterém vyrůstal. V jeho okolí všichni vnímali Rusko jako mocný stát s významnou kulturou. Vzpomíná na to, jak jeho rodina občas diskutovala o připojení Ukrajiny k Rusku, tvrdí ale, že se jednalo pouze o teoretické uvažování než skutečné záměry separace. I přes poměrně proruské prostředí, ze kterého pochází, měl respondent již před začátkem plné invaze v roce 2022 negativní vztah k Rusku. Dnes učitel rázně odmítá používat, sledovat, číst a šířit cokoli produkované Ruskem. Odmítá ruštinu, a považuje vliv státu okupanta na Ukrajinu za zničující.

Zatímco spousta mých respondentů jsou dnes hrdí za svoji národnost, setkala jsem se i s člověkem, který kritizuje dnešní ukrajinskou společnost za přehnaný fanatismus. Jedná se o člověka z Charkova, východu Ukrajiny. Sám se dnes, po dvou letech úplné války, považuje za většího vlastence, je ale přesvědčen, že dnešní patriotismus je třeba mírnit. Vyprávěl také o svém otci, který sloužil v Sovětské armádě. Otec je přesvědčen, že Rusové se velmi liší na základě toho, odkud pochází. Tvrdí, že někteří jsou normální lidé, zatímco někteří, jako obyvatelé Petrohradu, jsou nesnesitelní. Je zajímavé, že z tohoto tvrzení vychází dojem, jakoby se otec pokoušel syna přesvědčit o „lidskosti“ Rusů. Tato situace také může posloužit jako potvrzení výsledků mé předešlé otázky ohledně postojů respondentů k Rusko-ukrajinským vztahům, a především k Rusům, ve které se potvrdilo, že přibližně 80 % Ukrajinců vnímá Rusy jakožto národ velmi negativně.

Jedna osoba se podělila o svou děsivou zkušenost z útěku z Doněcké oblasti. Již v roce 2014 musela s manželem a batoletem za nepřetržitého ostřelování raketami a zvuků těžkých zbraní projít evakuací a přestěhovat se do města Lviv. V cizím městě, za nestabilní finanční situace a bez bydlení musela mladá rodina přežít. Po traumatizujícím zážitku, který naštěstí respondent přežil, si dnes přeje, aby válka skončila co nejdříve.

Prostor pro vyjádření jsem samozřejmě nabídla i respondentovi s poněkud pochybnými názory. Respondent z Chmelnycka si přeje, aby každý člověk měl náboženskou svobodu. Tuto myšlenku se nejpíše rozhodl vyjádřit v souvislosti s tehdejšími děním na Ukrajině, kdy lidé vyháněli kněze ruské pravoslavné církve z kostelů kvůli jejich vztahu k nepřátelské zemi. Vysvětlil, že se pravoslavná církev zrodila na Ukrajině, odkud se dále rozšířila do Ruska, Kazachstánu, Běloruska, Polska, Finska a dalších zemí, a proto považuje za právoplatnost

Ukrajiny zachovat si svou původní církev. Vyjádřil své znepokojení s rozhodnutím některých občanů vzdálit se od pravoslaví a označil toto dění za válku s ďáblem.²⁶

Jeden z respondentů mě také požádal, abych ve své práci zdůraznila, že veškeré zločiny proti lidskosti, kterých se Rusové v armádě dopouští, tak jak říkají v televizi, se opravdu dějí. Vysvětlil mi, že od té doby, co vycestoval do zahraničí, aby unikl válce, se setkal s mnoha lidmi z různých zemí, kteří zkrátka nevěří médiím, a jednoduše odmítají přijmout, že na domy nevinných lidí na Ukrajině míří rakety, že každý den umírají a trpí tisíce lidí. Proto, jak jsem slíbila, vše zapisuji, abych tvrzení potvrdila. V Evropě právě teď skutečně probíhá válka, která má přímý dopad na více než 40 milionů lidí.

²⁶ Z výzkumu od Razumkov Centre z roku 2023 víme, že 55 % Ukrajinců jsou přesvědčeni, že je třeba činnost Ukrajinské Pravoslavné Církve (Moskevského Patriarchátu) je třeba zakázat.

ZÁVĚR

Má středoškolská odborná činnost měla za cíl vyobrazit měnící se vztahy Ukrajiny k Rusku ve 20. a 21. století, a tím zjistit, zda dnešnímu všeobecně negativnímu přístupu Ukrajinců k Rusům předcházely historické události, nebo zda souvisí až s plnou válkou, které jsme svědky od roku 2022. Toto mně velmi blízké téma jsem si vybrala, abych dokázala nastínit realitu přetrvávající války, která ani po dvou letech krutých bojů neutichá. Vzhledem k jejímu světovému vlivu považuji za důležité pokusit se problematice porozumět.

Ve své teoretické části jsem propojila mnoho pramenů odborné literatury a tím jsem, jak věřím, výstižně sepsala dějiny Ukrajiny ve vztahu k Rusku ve 20. a 21. století. V první podkapitole představuji raný státní útvar s největší podobností dnešní Ukrajině, tedy takzvanou Ukrajinskou lidovou republiku. Její brzký zánik kvůli obsazení země sovětskými bolševiky vysvětluji ve druhé a nejdelší podkapitole teoretické části. První verze Ukrajiny však byla podstatná pro budoucí pokusy o vytvoření samostatného ukrajinského státu, kterých, jak se dozvídáme dále, bylo mnoho. Druhá kapitola otevřeně odhaluje hrůzy Sovětského režimu, roky nucené rusifikace ukrajinského národa, politické represe, hladomory, deportace a potlačené snahy boje za svobodu. Dozvěděla jsem se, že i přes četné pokusy ruské vlády ukrajinskou národnostní identitu schovat pod roušku sovětského internacionalismu, vznikala ukrajinská partyzánská vojska, zrodil se třeba i disidentský ruch, který ohromně přispěl k vývoji ukrajinské kultury. Ukrajinci se odmítali svého snu o nezávislosti vzdát. Ve třetí podkapitole jsem se věnovala už suverénní Ukrajině, která vznikla v roce 1991. Jak jsem v průběhu psaní zjistila, mladý stát se již od svého odtržení od SSSR potýká s mnohými potížemi, přičemž ty největší, jako byly občanské nepokoje při Oranžové revoluci nebo masové demonstrace na Majdanu v roce 2014, jsou vyvolány primárně přetrvávajícím vlivem Ruska.

V praktické části své středoškolské odborné činnosti jsem prostřednictvím rozhovorů s deseti Ukrajinci z různých oblastí zjišťovala, jaké postoje měli ukrajinští občané ke vztahům států Ukrajiny a Rusko do začátku plné invaze v roce 2022 a jaké mají dnes. Informace zjištěné od mých respondentů jsem následně zanalyzovala a srovnávala s daty z odborných průzkumů. Právě díky mému kvalitativnímu přístupu jsem obdržela množství cenných informací a dokázala většinu z nich uvést do širšího kontextu, přičemž tuto možnost nemá člověk využívající běžný kvantitativní výzkum, konkrétně dotazníky.

Na rozhovory s lidmi jsem se těšila nehledě na jejich časovou obtížnost. Ve dvou případech lidé moji žádost o interview zamítli, z čehož vyplývá, že ne všichni si přejí o těchto tématech hovořit. Na začátku jsem se setkala s určitými obtížemi, když jsem poprvé zjistila, jak složité je používat dva jazyky v jednu chvíli a zároveň srozumitelně formulovat otázky respondentovi. Nicméně s pomocí svého pana učitele Mgr. Davida Sogela jsem přišla na způsob, jak se srozumitelně vyjadřovat, a můj čtvrtý rozhovor, který jsem již vedla sama, proběhl hladce. Se svými respondenty jsem mluvila ukrajinsky a následně jejich odpovědi zaznamenala a přeložila do češtiny. Část „Vztah k Rusku do plné invaze 2022“ mi přinesla důležitý poznatek, že Ukrajinci původem ze společností, které neměly odedávna k Rusku výhradně negativní postoj, zřídka kdy využili možnosti argumentovat své myšlenky. Neodkazovali se na negativní zkušenosti se Sovětským svazem staších členů rodin a své odpovědi několikrát přehodnocovali,

čímž naznačili svou nejistotu. To nakonec vedlo k tomu, že jejich názory byly převážně neutrální. Jak se ukázalo, lidé s menším povědomím o historii Ukrajiny a Ruska do začátku plné války v roce 2022 neměli negativní, a současnými událostmi i opodstatněný, postoj k Rusku.

Svůj cíl, tedy potvrdit či vyvrátit tezi, že západní Ukrajina bývala běžně více nacionalistická než ta střední či východní, jsem splnila. Jak se ukázalo z mého výzkumu, ale i z dat od jiných organizací, lidé ze západní Ukrajiny jsou historicky více evropsky orientovaní a mají vůči Rusku značně větší averzi než lidé z jiných částí Ukrajiny. Na příkladu volby jazyka vidíme, jak důležitým faktorem je prostředí, ve kterém člověk žije. Nehledě na západoukrajinský původ začali někteří Ukrajinci po přestěhování se do centrálních či východních regionů Ukrajiny mluvit rusky, aby dokázali lépe zapadnout do nového kolektivu. Z toho také lze odvodit, že vliv ruské kultury na území Ukrajiny přetrvává.

Můj cíl zjistit, zda v dnešní době všichni Ukrajinci doopravdy nenávidí Rusy, jsem splnila v části „Vztah k Rusku od začátku plné invaze 2022“. Data od ověřených průzkumů shodně s odpověďmi mých respondentů ukazují, že po ruském napadení Ukrajiny v roce 2022 si valná většina Ukrajinců nepřeje hlubší integraci s Ruskem. Asi 80 % Ukrajinců, jak jsem potvrdila i za pomoci jiných průzkumů, má dnes k Rusku a ruskému národu velmi negativní vztah nehledě na různici se postoje do začátku invaze v roce 2022. Lidé, kteří dodnes zastávají spíše neutrální či pozitivní postoj, většinově nezažili plný rozsah ruské agrese a nejsou si vědomi historie Ukrajinsko-Ruských vztahů.

Věřím, že má středoškolská odborná činnost dokázala poskytnout srozumitelný náhled do komplexní minulosti Ukrajiny a Ruska a aktuálního vztahu Ukrajinců k Rusům. Doufám, že bude nápomocná v pochopení, proč v roce 2024 většina Ukrajinců vnímá Ruskou federaci jako hrozbu pro svoji budoucnost. Mimo jiné může tato práce posloužit jako doplňující materiál pro studenty mezinárodních vztahů v České republice, kteří mají hlubší zájem o východoevropská studia. Na můj průzkum by se dalo navázat navržením plánu pro budoucí vývoj Ukrajiny tak, aby země mohla prosperovat v rámci vlastního státu a vyhla se dalším potenciálním válečným eskalacím.

SEZNAM ZKRATEK

Zkratka	Význam zkratky
USSR	Ukrajinská sovětská socialistická republika
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SVU	Spilka vyzvolennja Ukrajiny
NKVD	Národní komisariát vnitřních záležitostí
OUN	Organizace ukrajinských nacionalistů
UVO	Ukrajinská vojenská organizace
UPA	Ukrajinská povstalecká organizace
OSN	Organizace spojených národů
ÚV KSSS	Ústřední vedení Komunistické strany Sovětského svazu
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
NATO	Severoatlantická aliance
EU	Evropská Unie
KIIS	Kyjevský mezinárodní sociologický institut
LLR	Luhanská lidová republika
DLR	Doněcká lidová republika
VVO	Vnitřně vysídlená osoba
IRI	International republican institute (Mezinárodní republikánský institut)
KSU	Komunistická strana Ukrajiny

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: [Černá tabule s oznámením blokády ukrajinské vsi.](#)

Obr. 2: Mapa umístění Ukrajinské povstalecké armády na území Ukrajiny (z knihy Мальована Історія Незалежності України)

Obr. 3: [Fotografie z Majdanu 2014, na které dochází ke střetu policie a demonstrujících](#)

Obr. 4: Graf zobrazující roky narození respondentů (vlastní graf)

Obr. 5: [Snímky obrazovek ruského chatu, pořízené uživatelem sociální sítě X po ruském ostřelování města Vinnycja](#)

Obr. 6: [Fotografie následků okupace ruského vojska města Buči nacházejícího se nedaleko Kyjeva, deokupované ukrajinskou armádou v dubnu 2022](#)

POUŽITÉ ZDROJE

Atrocities near Kyiv fuel global outrage. Will it be a tipping point in the war? [online]. In: Eu.usatoday.com. 2022. Dostupné z: <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2022/04/04/bucha-ukraine-massacre-graphic-pictures-bodies-war-crimes/7268437001/>. [cit. 2024-03-04].

Bolsheviks Revolution. *Studysmarter.co.uk* [online] [cit. 2024-03-04]. Dostupné z: <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/history/tsarist-and-communist-russia/bolsheviks-revolution/>

BORDA, Aldo Zammit. *Ukraine war: what is the Budapest Memorandum and why has Russia's invasion torn it up?* [online]. Theconversation.com. 2022. Dostupné z: <https://theconversation.com/ukraine-war-what-is-the-budapest-memorandum-and-why-has-russias-invasion-torn-it-up-178184>. [cit. 2024-03-04].

Брати Капранови. (2015). *Мальована Історія Незалежності України* [Painted History of Ukraine's Independence]. Kyiv: Видавництво "Комора". ISBN 978-966-1515-94-8

BRITANNICA. *Russian Revolution*. [online]. Britannica.com. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/revolution-politics>. [cit. 2024-03-04].

D'Anieri, P. (2019) *Ukraine and Russia: From Civilized Divorce to Uncivil War*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 978-1-108-71395-5.

Двадцять четверте загальнонаціональне опитування «Україна в умовах війни». Нastroї та економічне становище населення (5-7 вересня 2023). [online]. RATING GROUP. Ratinggroup.ua. 2023. Dostupné z: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dvadcyyat_chetverte_zagalnonac_onalne_opituvanny_ukra_na_v_umovah_v_yni_nastro_ta_ekonom_chne_stanovi.html. [cit. 2024-03-04].

ДЗИРА, Олеся. *ГОЛОДОМОР 1921–1923 pp.: СТОЛІТТЯ ТРАГЕДІЇ*. [online]. Nbu.gov.ua. 2013. Dostupné z: <http://www.nbu.gov.ua/node/5549>. [cit. 2024-03-04].

HARASYMIW, Bohdan; KOSHELIVETS, Ivan a SENKUS, Roman. *Chornovil, Viacheslav*. [online]. Encyclopediaofukraine.com. 2015. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CC%5CH%5CChornovilViacheslav.htm>. [cit. 2024-03-04].

HLAVATÝ, Pavel. *Chruščov versus Brežněv aneb Nejlip se jedná za tmy*. [online]. <https://plus.rozhlas.cz/chruscov-versus-breznev-aneb-nejlip-se-jedna-za-tmy-7674948>. 2019. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/chruscov-versus-breznev-aneb-nejlip-se-jedna-za-tmy-7674948>. [cit. 2024-03-04].

HOLODOMOR INSTITUTE. *Povidomlenya pro perebuvanya na chornij doshci sil i kolhospiv*. [online]. Holodomorinstitute.org.ua. 2020. Dostupné z: <https://holodomorinstitute.org.ua/documents/povidomlennya-pro-perebuvannya-na-chornij-doshczy-sil-i-kolgospiv/>. [cit. 2024-03-05].

HOLODOMOR MUSEUM. *Holodomor History*. [online]. Holodomormuseum.org.ua. 2022. Dostupné z: <https://holodomormuseum.org.ua/en/the-history-of-the-holodomor/>. [cit. 2023-02-16].

INTERNATION REPUBLICAN INSTITUTE. *Опитування: висока довіра до президента Зеленського, рекордна підтримка НАТО, українці вирішуватимуть пріоритети відбудови*. [online]. Iri.org.ua. 2023. Dostupné z: <https://iri.org.ua/survey/opytuvannya-vysoka-dovira-do-prezydenta-zelenskoho-rekordna-pidtrymka-nato-ukrayintsi>. [cit. 2024-03-04].

ЯНКОВСЬКИЙ, Олександр. «Майже всіх піддавали тортурам». *Що відомо про російський полон бійців «Азову» та їхнє звільнення?* [online]. Radiosvoboda.org. 2022. Dostupné z: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-azov-polon-tortury-povernennya/32046903.html>. [cit. 2024-03-04].

Jelen, Libor. *Konfliktní regiony světa. Evropa*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, s.r.o., 2021. 127 stran. ISBN 978-80-87476-06-2.

KYIV INTERNATIONAL INSTITUTE OF SOCIOLOGY, ILKO KUCHERIV DEMOCRATIC INITIATIVES FOUNDATION. *Press releases and reports How relations between Ukraine and Russia should look like? Public opinion polls' results*. [online]. Kiis.com.ua. 2014. Dostupné z: <https://kiis.com.ua/?cat=reports&id=236&lang=eng#>. [cit. 2024-03-04].

KYIV POST. *10 Years Later: Revolution of Dignity Highlights*. [online]. Kyivpost.com. 2024. Dostupné z: <https://www.kyivpost.com/post/28290>. [cit. 2024-03-04].

MAXA, Rudy. THE WASHINGTON POST. *USSR CORRUPTION: AN INSIDER'S VIEW* [online]. 1982 [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/archive/lifestyle/magazine/1982/10/24/ussr-corruption-an-insiders-view/a9aa8a7a-2442-4e88-8004-4cd1567c8362/>

MARSHALL, Tim. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018. ISBN 978-80-87950-49-4.

MOKRYK, Radomyr a KOŠKÌNA, Sonja. *Ukrajina: osobní svědectví a geopolitické pozadí rusko-ukrajinské války*. V Brně: Jota, 2023. ISBN 978-80-7689-233-0.

MOKRYK, Radomyr a PADEVĚT, Jiří. *Hovory o Ukrajině*. Praha: Academia, 2023. ISBN 978-80-200-3436-6.

OSBORN, Andrew a NIKOLSKAYA, Polina. *Russia's Putin authorises 'special military operation' against Ukraine*. [online]. Reuters.com. 2022. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/russias-putin-authorises-military-operations-donbass-domestic-media-2022-02-24/>. [cit. 2024-03-05].

PACNER, Karel. *Jak se přísně tajný projev o Stalinových zvěrstvech dostal na veřejnost*. [online]. Idnes.cz. 2016. Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/vojenstvi/chruscov-xx-sjezd-ksss-tajny-projev.A160224_142454_vojenstvi_kuz. [cit. 2024-03-04].

ПЕРШИЙ КЕМБРИДЖСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ЦЕНТР. *Писати «росія» з маленької більше не є помилкою: які зміни внесли до правил української?* [online]. Cambridge.ua. 2023.

Dostupné z: <https://cambridge.ua/uk/news/pysat-rosiya-s-malenkoj-bolshe-ne-yavlyaetsya-oshybkoy/>. [cit. 2024-03-04].

PETRULEVICH, Alexandra. *New trends in Nordic Socio-onomastics*. [online]. Wwww.nordicsocioonomastics.org. 2022. Dostupné z: <https://www.nordicsocioonomastics.org/lviv-or-lvov-or-both-place-names-and-language-politics/>. [cit. 2024-03-04].

PORTNOV, Andrii. *Bandera mythologies and their traps for Ukraine*. *Opendemocracy.net* [online]. 2016 [cit. 2024-03-04]. Dostupné z: <https://www.opendemocracy.net/en/odr/bandera-mythologies-and-their-traps-for-ukraine/>

RATING GROUP. *Комплексне дослідження: ЯК ВІЙНА ЗМІНИЛА МЕНЕ ТА КРАЇНУ. ПІДСУМКИ РОКУ*. [online]. Ratinggroup.ua. 2023. Dostupné z: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_me_ne_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html. [cit. 2024-03-04].

RAY, Michael. *Volodymyr Zelensky*. [online]. Britannica.com. 2023, 2024. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Volodymyr-Zelensky>. [cit. 2024-03-05].

RAZUMKOV CENTRE. *Mission and Objectives*. [online]. 2024. Dostupné z: <https://razumkov.org.ua/en/about-centre/mission-and-objectives>. [cit. 2024-03-04].

Russian Revolution: Causes, Timeline & Bolsheviks. *HISTORY*. History.com. [online] Dostupné z: <https://www.history.com/topics/european-history/russian-revolution> [cit. 2024-03-04]

Rychlík, Jan, Zilynskyj, Bohdan a Magocsi, Paul R. *Dějiny Ukrajiny*. Druhé vydání. Praha: NLN, 2022. 527 stran. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-849-0.

STEPANYUK, Viktoria. *Lidové hnutí Ukrajiny a jeho role ve vývoji Ukrajiny v 90. letech*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2006.

ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО. *Небесна Сотня... Їх імена ніколи не забути*. [online]. Tsatu.edu.ua. 2022. Dostupné z: <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/nebesna-sotnja-jih-imena-nikoly-ne-zabuty/>. [cit. 2024-03-04].

The Maidan protest movement. [online]. Britannica.com. 2024. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Maidan-protest-movement>. [cit. 2024-03-04].

UKRAINIAN INSTITUTE OF AMERICA. *Remembering the Crimean Tatar Deportation, the Sürgünlik*. [online]. Ukrainianinstitute.org. 2020. Dostupné z: <https://ukrainianinstitute.org/today-we-commemorate-76-years-since-the-may-18-1944-mass-deportation-of-the-crimean-tatars/>. [cit. 2024-03-04].

Український дисидентський Рух. [online]. Isvita.ua. 2009. Dostupné z: <https://osvita.ua/vnz/reports/history/4081/>. [cit. 2024-03-04].

24 КАНАЛ. *Чим росіяни вдарили по Дніпру: Ігнат назвав тип ракети*. [online]. 24tv.ua. 2023. Dostupné z: https://24tv.ua/udar-po-likarni-dnipri-26-travnya-2023-yaku-raketu-vipustili_n2321768. [cit. 2024-03-04].

!!Вашій увазі реакція "простих і ні в чому невинних росіян" на нинішній обстріл Вінниці.
[@Melancholikh]. [online]. 2022. Dostupné z: X (Twitter),
<https://twitter.com/Melancholikh/status/1547543986868551681?t=NZ8LoeNYT7eKEb8tjvoNtA&s=19>. [cit. 2024-03-05].

PŘÍLOHA: ZÁZNAM Z ROZHOVORU - UKÁZKA

Položené otázky

1. Яка Ваша стаття?
 - чоловік, жінка, інше, не хочу розповідати
2. Рік народження?
3. Ваша національність?
 - (українець, росіянин, кримський татар...)
4. З якої частини України Ви є?
 - схід, центр, захід
5. З якої області?

ДО ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

6. Як навколишня спільнота сприймала росію у Вашому дитинстві? Друзі, сусіди?
 - позитивно, негативно, нейтрально, інше... (будь ласка, опишіть)
7. Що Вас вчили у школі про російську культуру і історичні відносини з Україною? Чи розповідали вам про "братні народи", вихваляли союз...?
8. Що вас вчили про події років 1921-23, 1932-33 і 1946-47? Вам відомо що відбувалося у цих роках?
9. Що Ваша сім'я думала про російську політику і філософію до повномасштабного вторгнення? Як Вона ставилася до росії?
 - позитивно, нейтрально, негативно, інше... (будь ласка, опишіть)
10. Чи могли Ви безпечно і без яких небудь загроз (конфлікту ітд.) розмовляти про свої політичні погляди у шкільному середовищі?
11. Як Ви самі сприймали росію до повномасштабного вторгнення? Відповідайте максимально відверто, будь ласка.

ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

12. Яким чином змінило повномасштабне вторгнення Ваше життя?
 - мене евакуювали, мій дім був знищений/пошкоджений, я втратив знайомих, я є/була внутрішньо переміщена особа, я втратив роботу, я втратив знайомих, я пережив травму/и, я переїхав у безпечне місце, у моєму домі немає гарантії цілодобового освітлення, води і опалення, жодне з вищенаведених, інше... (будь ласка, наведіть приклади)
13. Як твоя навколишня спільнота сприймає росію зараз? Друзі, сусіди?
14. Як Ваша сім'я зараз сприймає росію і все російське?
15. Як ВИ зараз сприймаєте російське, росію, їхню відносність до України? Якщо можна, розширену відповідь?
16. Яка Ваша позиція щодо мовного питання? Чи вважаєте Ви що російськомовним українцям треба перейти на українську після 24. 2. ? Або вивчити?
17. Ви слідкуєте за ситуацією дома і на фронті? Як часто?

Výpis odpovědí z rozhovorů od respondenta

1. чоловік

2. 1997

3. українець

4. південь

5. Одеська

6. більше позитивно - нажалі є родичі з "паребріка" і на фоні їх примарної стабільності, наші бурхливі політичні події виглядали погано, тому до рф та білорусі в моєму середовищі на самому Півдні країни (на берегах Дунаю) було позитивне, як і у всіх там

7. Закінчував я школу за добу януковича, і зрозуміла справа, що все те, про що у вас в питанні я вивчав. Більше скажу, навчався в російськомовній школі - де російська мова і російська література (а не зарубіжна) була в певному пріоритеті.

8. Повторюсь, навчався я в школі за президентства Ющенка та Януковича. І зрозуміло, що про події трьох голодоморів ми вже вичали. Тим більше останній голод стосувався нашого регіону. І не дивлячись на спробу змінити історичну науку за часів міністра освіти табачника - вивчення події голодоморів існувало.

9. Більше нейтрально. Точніше до культури ставились позитивно, як і всі - тому що це ж "велика та могутня російська культура". А загалом ставилась до росії нейтрально - хоча інколи існували ідеї стосовно приєднання до росії, але це були більше теоретичні думки ніж реальні наміри.

10. Так, в школі висловлювати свої думки міг вільно без обмежень

11. Починаючи з лютого 2014 року для мене росія це агресор та країна-терорист, яка бажає знищити мою державу та мій народ. Нічого спільного з цим державним утворенням у нас не повинно бути.

12. Якщо казати про період осені-зими то у моєму домі не було гарантій цілодобого освітлення (бувало до 5 діб без світла). На сьогоднішній момент життя змінилось лише під час тривоги і в питанні доходів та витрат. Але завдяки ЗСУ життя зараз дуже не погане.

13. Я спілкуюсь у вчительському колективі і всі однозначно сприймають росію агресором та терористом.

14. Сім'я розкололась: молоде покоління (скажем так я, батьки, сестра) однозначно не сприймаємо росію. Старше покоління - апелює фразою "не все так однозначно", нажалі...

15. Я повноцінно відмовився від усього можливого російського, тому що це в будь-якому випадку допомагає їм знищувати нас.

16. Мовне питання - ще в Конституції 1996 року зазначено - єдина державна мова в Україні українська. Думаю цим все сказано. Ніяких інших квот даватись іншим мовам не можна, нажалі за 30 років ми сильно з цим загрались і зараз пожинаємо плоди. Так звані "російськомовні українці" вже повинні були перейти на державну мову, якщо цього не зробили - треба задати питання чому

17. Слідкую завжди. Телеграм канали відображають усю інформацію і постійно її переглядаю